

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2024

ANETA HEREJKOVÁ

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra trestního práva

Zvlášť zranitelné oběti trestných činů

Bakalářská práce

The particularly vulnerable victims of crime

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

JUDr. Mgr. Martina SLÁMOVÁ

AUTOR PRÁCE

Aneta HEREJKOVÁ

PRAHA

2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne

.....

Aneta Herejková

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé bakalářské práce JUDr. Mgr. Martině Slámové za cenné rady a vstřícný přístup při zpracování mé bakalářské práce. Velké poděkování patří též mé rodině za trpělivost a podporu během celého mého studia.

ANOTACE

Bakalářská práce se zaměřuje na relativně nový termín zvlášť zranitelných obětí. Ve své teoretické části bakalářská práce objasňuje rozdíl mezi zvlášť zranitelnou obětí, obětí trestného činu a poškozeným. Pro dosažení komplexního náhledu se dále zabývá termíny viktimologie, viktimizace a zranitelnost. Dále vymezuje místo zvlášť zranitelných obětí v právním řádu České republiky a pojednává o jejich specifických právech. Ve své praktické části se bakalářská práce zaměřuje na zmapování teoretických znalostí této problematiky mezi policisty, kteří slouží na základních útvarech Policie České republiky. Ti se zvlášť zranitelnou obětí přicházejí do kontaktu jako první. V závěru práce jsou předneseny návrhy toho, jak znalosti policistů zlepšit.

KLÍČOVÁ SLOVA

zvlášť zranitelná oběť * zákon o obětech trestných činů * viktimizace * zranitelnost * specifická práva * orgány činné v trestním řízení

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on a relatively new term of particularly vulnerable victims. In its theoretical part, the thesis defines the difference between the particularly vulnerable victim, the victim of crime and the injured party. For reaching the complex view, it further clarifies these terms: victimology, victimization and vulnerability. It also states the position of particularly vulnerable victims in the legal code of the Czech Republic and describes their specific rights. In its practical part, the thesis aims at mapping the awareness of these issues among the police units of the Czech Republic as they contact particularly vulnerable victims the first. The final part suggests possible changes in raising the awareness of police officers in these issues.

KEYWORDS

particularly vulnerable victims * the Victims of Crime Act * victimization * vulnerability * specific rights * Criminal Procedure Code authorities

Obsah

Úvod.....	7
1 Vymezení pojmů	9
1.1 Oběť.....	9
1.2 Poškozený	10
1.3 Zvlášť zranitelná oběť	11
1.4 Viktimologie.....	12
1.5 Viktimizace	13
1.6 Zranitelnost	15
2 Zákon o obětech trestných činů	17
2.1 Základní zásady ZoOTČ	19
2.2 Zásada presumpce statusu oběti	19
2.3 Zvláštní přístup k oběti	20
2.4 Zásada zákazu diskriminace.....	20
2.5 Zásada srozumitelného informování oběti o jejich právech.....	21
2.6 Zásada spolupráce	21
3 Skupiny zvlášť zranitelných obětí trestných činů.....	22
3.1 Zvlášť zranitelná oběť podle § 2 odst. 4 písm. a) ZoOTČ	22
3.2 Zvlášť zranitelné oběti podle § 2 odst. 4 písm. b) ZoOTČ	23
3.2.1 Osoby vysokého věku	23
3.2.2 Osoby s hendikepem.....	25
3.3 Zvlášť zranitelné oběti podle § 2 odst. 4 písm. c) ZoOTČ	26
3.3.1 Oběti trestného činu obchodování s lidmi.....	26
3.3.2 Oběti teroristického útoku	28
3.3.3 Oběti trestných činů v sexuální oblasti a domácího násilí	29
3.4 Zvlášť zranitelné oběti podle § 2 odst. 4 písm. d) ZoOTČ	30
4 Specifická práva zvlášť zranitelných obětí trestných činů	33

4.1	Právo na bezplatnou odbornou pomoc dle § 5 odst. 1 ZoOTČ	34
4.2	Právo na ochranu před druhotnou újmou.....	35
4.2.1	Právo na zabránění v kontaktu s pachatelem.....	36
4.2.2	Právo na podání vysvětlení a výslech osobou stejného nebo opačného pohlaví.....	37
4.2.3	Podání vysvětlení a výslech zvlášt' zranitelné oběti.....	38
4.3	Právo na bezplatné zastupování zmocněncem.....	40
5	Dotazník.....	43
	Závěr.....	51
	Seznam použitých pramenů.....	53
	Seznam zkratek	57
	Seznam grafů.....	58
	Seznam tabulek	58
	Přílohy.....	1

Úvod

Téma mé bakalářské práce bylo zvoleno na základě toho, že se jedná o celospolečenskou a stále aktuální problematiku a vždy se spíše na české právní scéně řešila práva pachatelů než obětí trestných činů. Průlomovým mezníkem, kdy došlo k posílení práv obětí trestných činů, byl rok 2013, kdy dne 25. února 2013 byl ve Sbírce zákonů vyhlášen zákon číslo 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (dále jen „ZoOTČ“). Tento zákon obsahuje komplexní úpravu postavení a práv obětí trestných činů, a to v rámci realizace závazků vyplývajících pro Českou republiku z evropské legislativy. Zákon má za cíl zlepšit postavení obětí, kdy zásadním způsobem rozšířil práva obětí trestných činů jako subjektů zvláštní péče, a posiluje tak jejich ochranu před sekundární viktimizací. Tato právní úprava obětí trestných činů v České republice chyběla a rozhodně byla přínosem pro pomoc obětem.

Hlavním důvodem, který mě vedl k tomu, proč jsem si toto téma vybrala, je mé povolání. Jako policistka se často setkávám s oběti trestných činů a především se zvláště zranitelnými oběti, kterým poskytuji prvotní kontakt s Policií České republiky (dále jen „Policie ČR“) a seznamuji je s průběhem trestního řízení. Zajímá mě především ochrana těchto obětí před negativními dopady v rámci trestního řízení, kterým jsou oběti často vystavovány.

Nutno podotknout, že téma bakalářské práce přesahuje rámec trestního práva a zasahuje do dalších vědních oborů, jako je kriminologie, psychologie, ale také viktimologie.

První část této práce bude věnována základním pojmům, jako je oběť, poškozený a zvláště zranitelná oběť. Tyto pojmy budou srovnány rovněž z trestně procesního hlediska. Nedílnou součástí budou stručně popsány pojmy viktimologie, viktimizace, zranitelnost. Tyto pojmy jsou neodmyslitelně spjaty s pojmem oběti trestného činu.

Druhá část práce bude zaměřena na právní úpravu zabývající se oběti trestných činů, konkrétně ZoOTČ. Dále bude rozebírat konkrétní základní zásady tohoto zákona.

Třetí část práce bude věnována charakteristice jednotlivých skupin zvlášť zranitelných obětí a bude zaměřena i na zvláštní zranitelnost obětí, která se stala hlavním klíčem pro diferenciaci obětí na „běžné“ oběti a zvlášť zranitelné oběti.

Čtvrtá kapitola bude stěžejní oblastí a bude pojednávat o vybraných specifických právech zvlášť zranitelných obětí, na které tato práce zaměří svou pozornost.

V praktické části bakalářské práce bude ověřeno, zda jsou policisté na základních útvarech Policie ČR, kteří se zvlášť zranitelnou obětí přijdou do kontaktu jako první, dostatečně obeznámeni s tím, kdo zvlášť zranitelnou obětí je, a zda jsou jim známa specifická práva zvlášť zranitelné oběti.

Pro účely této práce bude ke zpracování teoretické části bakalářské práce použita metoda literární rešerše. Ke zpracování praktické části bude použita metoda dotazníkového šetření.

Cílem této bakalářské práce je přiblížit postavení a práva obětí vyplývající z platných právních předpisů, a to se zaměřením na zvlášť zranitelné oběti. Dále si práce klade za cíl objasnit, jaké specifické vlastnosti a práva zvlášť zranitelné oběti na rozdíl od „běžných“ obětí mají. Cílem praktické části práce je zhodnotit teoretické znalosti policistů ohledně této problematiky. Závěrem bude na základě vyhodnocených získaných dat z dotazníkového šetření posouzeno, zda je znalost policistů ohledně tohoto tématu dostatečná, či nikoli. V závěru práce budou předneseny návrhy toho, jak znalosti policistů zlepšit.

1 Vymezení pojmů

Vzhledem k tomu, jakým tématem se tato práce zabývá, je podstatné vymezit pojem oběť a zvláště zranitelná oběť oproti pojmu poškozený. Dále se tato kapitola zabývá pojmy viktimologie, viktimizace a zranitelnost.

1.1 Oběť

Pojem oběť je zakotven v ustanovení § 2 odst. 2 ZoOTČ, kde je platná legální definice oběti trestného činu: „*fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena škoda nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo měl obohatit*“. Z definice vyplývá, že se nemůže jednat o právnickou osobu, jakožto uměle vytvořený subjekt. Omezení obětí pouze na osoby fyzické vychází z podstaty viktimizace, kdy uměle vytvořený subjekt nedisponuje psychickými vlastnostmi a duševními procesy, kterými je obdařen pouze člověk. To znamená, že pouze osoba fyzická je schopna emocionálního projevu, je obdařena pamětí či osobnostní identitou, díky těmto schopnostem může pociťovat újmu a prožívat traumatizující dopady trestného činu. Pojem oběť lze tedy z trestněprávního hlediska chápat jako jednotlivce nebo skupinu lidí, kdy každý z nich je obětí, která utrpěla nějakou formu poškození, újmy nebo ztráty v důsledku trestného činu. Jedná se tzv. o oběti přímé.¹

Dále se za oběť podle rozvíjejícího se odstavce 3 považují i některé osoby pozůstalé po oběti trestného činu, které utrpěly újmu v důsledku smrti oběti. Jedná se o tzv. oběti nepřímé v užším smyslu slova. Podmínkou tohoto ustanovení je, že obětí se může stát pozůstalá osoba pouze tehdy, pokud byla s obětí, které byla způsobena smrt, v příbuzenském vztahu v pokolení přímém.²

¹ DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 6-7. ISBN 978-80-7598-109-7.

² JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou. 2., dopl. a rozš. vyd.* Praha: Leges, 2014, s. 32. ISBN 978-80-7502-016-1.

1.2 Poškozený

Pojem poškozený definuje zákon č. 140/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) (dále jen „tr. řád“), a to v ustanovení § 43 jako „*ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil*“. Pojem poškozený a oběť je zapotřebí od sebe odlišovat. Pojem poškozený je termínem procesním, který užívá tr. řád pro jeden ze subjektů trestního řízení, který je považován za stranu. Obecně platí, že každá oběť má postavení poškozeného v trestním řízení, ale u poškozeného tomu tak vždy není.³

Pojem poškozený zahrnuje jak fyzické osoby, tak ale i právnické, což se u pojmu oběť, jak už je výše uvedeno, vylučuje. Pro srovnání s pojmem oběť je termín poškozený širší v tom, že zahrnuje právnické osoby, ale užší v tom, že za oběť se považují i někteří pozůstalí po oběti. Jelínek uvádí, že „*Trestní předpisy (trestní řád) mají na oběť odlišný pohled. Oběť je buď objektem zájmu orgánů činných v trestním řízení (jako nositelem důkazu), který svou výpověď může přispět k nalézání materiální pravdy a k odsouzení pachatele, nebo procesním subjektem, respektive stranou, která je nadána určitým rozsahem práv a povinností (poškozený)*“.⁴ Z tohoto vyplývá, že jedná-li se o poškozeného, jde tedy především o subjekt trestního řízení se všemi procesními právy, které mu trestní řád přiřazuje za účelem dosažení trestního řízení. Pakliže jde o oběť, vyzdvihuje se skutečnost, že v důsledku trestného činu vznikla fyzické osobě újma, a proto by trestným činem dotčená osoba měla mít taková práva, která zajistí, že s ní bude zacházeno s ohledem na způsobenou újmu a ze strany státu jí bude nabídnuta a případně poskytnuta určitá péče. Následně se očekává, že jí újma bude alespoň v některých případech nahrazena.⁵

³ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou. 2., dopl. a rozš. vyd.* Praha: Leges, 2014, s. 16-17. ISBN 978-80-7502-016-1.

⁴ JELÍNEK, Jiří; GRIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu.* Praha: Leges, 2012, s. 25. ISBN 978-80-87576-39-7.

⁵ Tamtéž.

1.3 Zvlášť zranitelná oběť

Speciální kategorií obětí jsou zvlášť zranitelné oběti, o kterých tato práce zejména pojednává a zabývá se jimi. Na začátek je důležité říct, že ZoOTČ uvažuje o každé oběti jako o zranitelné, a to z důvodu, že může být zasažena sekundární viktimizací. Proto by mělo být s každou obětí zacházeno citlivě, s respektem k jejím individuálním potřebám, s přihlédnutím k povaze trestného činu. Přesto zákon vymezuje dvě kategorie obětí v odlišnosti na míru jejich zranitelnosti, a to „běžné“ oběti a zvlášť zranitelné oběti. Zranitelnost zvlášť zranitelných obětí může vyplývat z osobní charakteristiky oběti nebo z povahy či typu trestného činu nebo ze životní situace, v níž se oběť nachází. U těchto obětí je vyšší nebezpečí druhotné újmy, která může vzniknout např. při výslechu či v průběhu trestního řízení nebo mohou mít více obav z kontaktu s pachatelem. Zákon tedy zde stanovuje speciální opatření pro zabránění prohlubování stresu a snížení druhotné újmy.⁶ Zákonodárce tyto oběti specifikuje v ustanovení § 2 odst. 4 ZoOTČ, kdy při splnění podmínek uvedených v odstavci 2 nebo 3 se zvlášť zranitelnou obětí pod jednotlivými písmeny rozumí:

- a) *„dítě,*
- b) *osoba, která je vysokého věku nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, pokud tyto skutečnosti mohou vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,*
- c) *oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku), trestného činu znásilnění (§ 185 trestního zákoníku), trestného činu týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku), trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku) nebo trestného činu teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku),*
- d) *oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůžku násilím, trestného činu*

⁶ GŘIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana a další. *Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2020, s. 27, ISBN 978-80-7400-793-4.

spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo oběť trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.“

Jak už bylo řečeno, zvlášť zranitelnou obětí se pro účely tohoto zákona při splnění podmínek uvedených v odst. 2 a 3 rozumí... Tato formulace byla zákonodárcem myšlena tak, že zvlášť zranitelná oběť musí být zároveň i obětí ve smyslu § 2 odst. 2 a 3, nicméně tato formulace je poněkud nešťastná a dle Jelínka by formulace měla znít: „*Oběť ve smyslu odstavců 2 nebo 3 se považuje za zvlášť zranitelnou oběť, pokud je: a) dítětem, b)...*“⁷

Jednotlivým skupinám zvlášť zranitelných obětí bude věnována celá třetí kapitola.

1.4 Viktimologie

Viktimologie (latinsky *victima* – oběť) je poměrně novým odvětvím kriminologie, které zkoumá oběti trestných činů a procesy, které souvisejí s oběťmi. Studuje dopady trestných činů na oběti a snaží se porozumět, jakým způsobem mohou být oběti podporovány a chráněny. Také se zabývá vztahy mezi obětí a pachatelem či rolí obětí v průběhu trestního řízení. Viktimologie rovněž usiluje o prevenci obviňování oběti. Jak popisuje Čírtková: „*Rozvoj viktimologie směřuje k vypracování poznatků o tom, jak se lze účinně vyhnout roli oběti a jakými preventivními opatřeními lze snížit riziko ohrožení na minimum.*“⁸

⁷ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou. 2., dopl. a rozš. vyd.* Praha: Leges, 2014, s. 35. ISBN 978-80-7502-016-1.

⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie. 3. vyd.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 97. ISBN 978-80-7380-461-9.

Jako prevenci chápeme způsoby, kterými můžeme chránit potencionální oběť trestného činu.

Oběť ve viktimologii je chápána jako kterákoliv oběť, což znamená i oběť přírodních katastrof, nehod a tak podobně. Viktimologie bere v potaz oběť pouze jako fyzickou osobu, nikoliv právnickou. Současný pohled na oběť je založen na definici Hanse von Hentiga, která uvádí, že osobnost se stává obětí, pokud jsou její práva objektivně porušena a tato situace je subjektivně vnímána s odporem nebo bolestí.⁹

1.5 Viktimizace

Viktimizace je určitý proces poškozování a způsobování újmy, kdy tímto se z jedince stává oběť určitého trestného činu. Viktimizace začíná, ale z pravidla nekončí vlastním útokem na oběť. Způsobená újma trestným činem je pouze úvodním dějem, na který navazují další zraňující události. Viktimizace se rozděluje na dvě fáze:

- Primární viktimizace, která označuje přímý a okamžitý dopad trestného činu na oběť, tj. samotný akt, který oběť postihuje. Jedná se o újmu způsobenou pachatelem v důsledku trestného činu.¹⁰
- Sekundární viktimizace popisuje další negativní důsledky a traumatizace, které může oběť zažít, v důsledku s interakcí s právním systémem. Oběti často zažívají opakované poškození skrze reakce přátel, sousedů rodičů, vlastních dětí, ale i prostřednictvím médií, která k oběti nevhodně přistupují. Sekundární viktimizaci mohou však způsobit i orgány činné v trestním řízení, a to svým nevhodným a necitlivým přístupem k oběti.
- Uváděna je ještě terciální viktimizace, za kterou je označen stav, kdy oběť není schopna přiměřeně zpracovat traumatickou událost, a to i přesto, že

⁹ HOLOMEK, Jaroslav. *Viktimológia*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 18-19. ISBN 978-80-7380-446-6.

¹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 102. ISBN 978-80-7380-461-9.

došlo k nápravě či uzdravení nebo odškodnění. Například, kdy jedinec není schopen vrátit se do svého původního zaměstnání.¹¹

V souvislosti s primární a sekundární viktimizací lze hovořit o primárních a sekundárních ranách.

Jak už bylo řečeno, primární viktimizace je zcela způsobena pachatelem. Vzniklá újma tedy zahrnuje primární rány, které jsou trojího druhu:

- fyzická újma (způsobení zranění, počínaje lehčími zraněními a konče těžkým ublížením na zdraví, či dokonce usmrcením)
- finanční újma (škoda nebo ztráta na majetku, ušlý zisk či výdaje na léčení)
- emocionální újma (tyto rány se odvíjí v prožívání oběti, mohou být značně ničivé a obtížně odstranitelné, např. nespavost, plačtivost, fobie)¹²

Sekundární rány jsou výlučně psychického rázu a dochází k nim v průběhu sekundární viktimizace. Má se za to, že sekundární rány mohou oběť zraňovat více než primární rány. Sekundární rány jsou tvořeny trojicí pocitů:

- pocit nespravedlnosti „(mnoho okolností v průběhu vyšetřování a soudního projednávání věci může oběť trápit a vyvolávat v ní pocit nespravedlnosti)¹³ např. vyšetřování pachatele na svobodě, nedostatek informací. Pociť nespravedlnosti vychází také z toho, že oběť se omezuje pouze na získání informací důležitých pro vyšetřování trestného činu, poté je oběť odkázána sama na sebe a své okolí.
- pocit nedůstojnosti (pocit ztráty lidské důstojnosti a pocit ponížení), může se jednat o důsledek necitlivě vedeného výslechu, kdy příčinou je netaktní a necitlivý přístup osob, které oběť vyslychají či s ní přicházejí do kontaktu v rámci trestního řízení. Tento pocit může u oběti nastat při nevhodné reakci okolí nebo médií.

¹¹ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2016, s. 72-83. ISBN 978-80-247-4849-8.

¹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra; DRTILOVÁ, Jana; KLOUBEK, Martin; MATZNER, Jiří; a další. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Příručka pro pomáhající profese. Praha 7: Grada Publishing, a.s., 2007, s. 20. ISBN 978-80-247-2014-2.

¹³ Tamtéž.

- pocit izolace – Čírtková ve své knize uvádí, že pocit izolace je prožitkovým důsledkem změn, které prodělávají vztahy v bezprostředním sociálním okolí, v rodině, na pracovišti. Ze strany obětí tak bývá tendence se vyhýbat kontaktům či s nimi úplně přerušit kontakt. Následně se oběť utvrzuje v dojmu, že ji událost změnila, že má jiné chování, než které měla předtím.¹⁴

1.6 Zranitelnost

S tématem zvláště zranitelné oběti také souvisí pojem vulnerabilita neboli zranitelnost. Tento pojem úzce souvisí s procesem viktimizace, kdy je považován za důsledek viktimizace. To znamená, že zranitelnost může být viktimizací vyvolána. Za zranitelnou oběť se dá označit jedinec, který se stal obětí trestného činu především proto, že byl kvůli věku, mentálním či fyzickým předpokladům náchylný k tomu, aby se stal obětí pachatele v souvislosti s kriminálním jednáním. U různých autorů se však vyskytují různé významy vulnerability, kdy koncept tohoto pojmu není dodnes ujasněn. Zranitelnost oběti je však nesmírně důležitá pro diferenciaci obětí, která má značné praktické dopady. Největším úskalím vyhodnocení zranitelnosti, je skupina obětí spadající pod písmeno d) ustanovení § 2 odst. 4 ZoOTČ. V této skupině se objevuje široká řada dospělých obětí různých trestných činů v sexuální oblasti nebo násilných trestných činů. Zranitelnost těchto obětí nenastává automaticky, ale musí se zohlednit konkrétní okolností. Proto je zde za potřebí uplatňovat individuální přístup k těmto obětem při vyhodnocování jejich zranitelnosti. Zranitelnost je tedy souborem kombinací znaků viktimizace, charakteristik oběti, previktimní a postviktimní životní situace.¹⁵

Zranitelnost popisuje také Bílková, která uvádí, že zranitelnou osobou se má na mysli taková osoba, která může být poškozena, ať už fyzickým způsobem, psychickým, sociálním, morálním nebo jakýmkoliv jiným způsobem. Historicky se studiem zranitelnosti zabývali hlavně odborníci z medicíny a psychologie.

¹⁴ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra; DRTILOVÁ, Jana; KLOUBEK, Martin; MATZNER, Jiří; a další. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Příručka pro pomáhající profese. Praha 7: Grada Publishing, a.s., 2007, s. 20. ISBN 978-80-247-2014-2.

¹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Jak posuzovat zranitelnost oběti. *Právo a rodina*. Roč. 15, č. 6/2013, s. 5-8. ISSN 1212-866X.

Nedávno se o zranitelnost začali více zajímat také sociální a právní vědci. Dále popisuje přínosy konceptu zranitelnosti, kdy koncept pomáhá lépe chápat, proč někteří jedinci čelí většímu riziku zasahování do jejich lidských práv a pomáhá stanovit příslušná opatření pro snížení tohoto rizika. Koncept zranitelnosti má také svá rizika. Jedním z nich je potenciální zúžení pohledu zranitelnosti pouze na skupinové charakteristiky, což může vést k opomíjení jednotlivců, kteří nepatří do zřetelně zranitelných skupin.¹⁶

¹⁶ BÍLKOVÁ, Veronika. Zranitelnost v právu lidských práv. *Jurisprudence*. Roč. XXVIII, č. 5/2019, s. 1-7. ISSN 1802-3843.

2 Zákon o obětech trestných činů

Problematika obětí trestných činů je již dlouhodobě aktuálním tématem, přičemž snaha o její efektivní řešení neustále vzrůstá. V rámci těchto úsilí došlo k přijetí ZoOTČ, který zahrnuje změny v několika legislativních normách. Tento zákon, který postupně vstoupil v platnost v různých fázích během roku 2013, s účinností od 1.8.2013, stanovuje právní rámec pro podporu a ochranu obětí trestných činů v souladu s požadavky Evropské unie. Jelínek popisuje ve své knize, že zákon má dělenou účinnost, kdy subjekty poskytující pomoc obětem trestných činů nabyly účinnosti dne 1. dubna 2013. A práva obětí, včetně práva na peněžitou pomoc, nabyly účinnosti společně se zbývajícími ustanoveními zákona dnem 1. srpna 2013.¹⁷ Díky tomuto zákonu bylo možné lépe definovat postavení oběti trestného činu a odlišit jej od postavení poškozeného v trestním řízení. Před přijetím tohoto zákona neexistovala v České republice ucelená právní úprava věnující se ochraně práv obětí trestných činů. Zákon o obětech trestných činů centralizoval tuto problematiku do jediného legislativního aktu, včetně práva na finanční podporu, které bylo dříve upraveno samostatně v zákoně č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti. Kromě toho zákon klade důraz na přístup orgánů činných v trestním řízení k obětem, aby se minimalizovalo riziko sekundární viktimizace a zajistila se adekvátní podpora v souladu s jejich obtížnou situací, kterou oběti prožívají.

Podle důvodové zprávy bylo hlavním impulzem pro schválení dotčeného zákona rozšíření práv obětí trestných činů a zlepšení podpory poskytované těmto obětem, stejně jako řešení problémů vyplývajících z implementace rámcového rozhodnutí Rady 2001/220/SV z 15.3.2001, které se týká pozice obětí v trestním řízení.¹⁸

¹⁷ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou. 2., dopl. a rozš. vyd.* Praha: Leges, 2014, s. 21. ISBN 978-80-7502-016-1.

¹⁸ *Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.* Zákony pro lidi. Online. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/media2/file/1708/File17821.pdf?attachment-filename=5649550-2015-11-09-duvodova-zprava-6104808.pdf>. [citováno 2023-12-15].

ZoOTČ se zabývá dvěma hlavními oblastmi: právy obětí trestných činů, včetně práva na finanční podporu od státu, a vztahy mezi státem a organizacemi, které poskytují služby obětem. Kromě toho zákon stanovuje definice klíčových pojmů, přičemž zvláštní pozornost je věnována rozlišení mezi „běžnými“ oběťmi a oběťmi ve zvlášť zranitelném postavení. Základní principy zákona slouží nejen pro interpretaci práv obětí, ale také jako návod pro orgány činné v trestním řízení, jak by měly k obětem přistupovat a jak s nimi zacházet.¹⁹ Lze shrnout, že hlavním smyslem zákona, který vymezuje postavení obětí trestných činů v České republice, je definovat rozsah a obsah přiznaných a státem zajištěných práv.²⁰

Jak již jsem uváděla výše, jedním z impulzů pro schválení ZoOTČ byla implementace rámcového rozhodnutí Rady 2001/220/SV. Tento předpis byl později nahrazen směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, která stanovuje minimální standardy pro práva, podporu a ochranu obětí trestných činů. Na rozdíl od dřívějších předpisů, které se soustředily specificky na vybrané skupiny obětí nebo na jednotlivé aspekty, Směrnice přináší komplexní přístup k ochraně obětí, zejména během trestního řízení a v kontextu poskytování pomoci. Cílem směrnice je zavedení souboru základních práv, která musí být dodržována ve všech členských zemích Evropské unie, přičemž státy mohou ve svých vnitrostátních právních řádech zavést i vyšší úroveň ochrany.²¹

¹⁹ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů - § 1. Zákony pro lidi. Online. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>. [citováno 2023-12-15].

²⁰ VÁLKOVÁ, Helena; GRIVNA, Tomáš. *Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi*. Trestněprávní revue. Roč. 12, č. 4/2013, s. 83-87. Online. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgnpxi4s7grpxgxzygm&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search>. [citováno 2023-12-16].

²¹ *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012*. Online. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/wp-content/uploads/2023/07/CELEX-32012L0029-CS-TXT.pdf>. [citováno 2023-12-16].

2.1 Základní zásady ZoOTČ

Základní zásady jsou vymezeny v ustanovení § 3, kde zákon souhrnně definuje základní principy upravující přístup k obětem trestných činů a zároveň principy týkající se poskytování podpory těmto obětem. Toto ustanovení tedy reflektuje záměr a smysl celého zákona. Hlavní právní principy tedy slouží jako výkladový rámec pro interpretaci a aplikaci individuálních práv obětí, tedy i zvláště zranitelných obětí v praxi. Jedná se o tyto zásady:

- Presumpce statusu oběti
- Zvláštní přístup k oběti
- Zásada zákazu diskriminace
- Zásada srozumitelného informování oběti o jejích právech
- Zásada spolupráce²²

2.2 Zásada presumpce statusu oběti

První hlavní zásada je obsažena v odstavci 1 ZoOTČ, kdy je třeba dbát na to, že pokud se někdo cítí být obětí trestného činu, je důležité ho za oběť považovat, dokud se neprokáže opačná skutečnost. Status oběti není podmíněn výsledku a průběhu trestního řízení a oběť je stále považována za oběť bez ohledu na to, zda se podařilo pachatele dohledat, anebo je obžalován, odsouzen či nikoliv. Klíčový význam má tato zásada, pokud jde o výklad práva na poskytnutí peněžité pomoci od státu. Právní předpisy zakládají status oběti na subjektivních pocitech jedince, který v důsledku určité události cítí újmu, a tím si sám definuje svoji pozici jako oběti trestného činu. Tento postup je aplikován i na zvláště zranitelné oběti, u kterých je určitá nejistota o jejich postavení. V případě nejasností je potřeba jednat ve prospěch této oběti a uznat její status zvláště zranitelné oběti.²³

²² DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 31. ISBN 978-80-7598-109-7.

²³ Tamtéž. s. 31-34.

2.3 Zvláštní přístup k oběti

Tato zásada je doplněna o zásadu prevence před sekundární viktimizací. Je zakotvena v odstavci 2. Toto ustanovení představuje základní zásadu citlivého, individuálního a zvláštního přístupu k oběti. K oběti a její osobnosti by měla být projevena úcta a důstojnost, mělo by se jednat zdvořile a s ohledem a být oběti nápomocen, kdykoliv je to možné. Takto by měla k oběti přistupovat jak Policie ČR, tak ostatní orgány činné v trestním řízení, tak i subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, poskytovatelé zdravotních služeb, tlumočníci, znalci a obhájci. Není proto vhodné, aby tyto subjekty jednaly s obětí bez citu nebo ji dále psychicky trápily, zpochybňovaly její újmu či vůbec to, zda se trestný čin stal. Je naprosto nevhodné, aby tyto subjekty zdůrazňovaly podíl oběti na trestném činu, zvláště v případech sexuálních trestných činů. Výše uvedené subjekty, které přichází do kontaktu s oběti, musí uplatňovat individualizovaný přístup, který zohledňuje jedinečnost každé oběti. To znamená, že jinak bude muset přistupovat k oběti, kterou je dítě, a jinak k oběti, kterou je dospělá osoba pohybově omezená. Je důležité rozlišovat přístup podle osobních charakteristik oběti, jako jsou věk, zdravotní a psychický stav, schopnost pochopit informace o právech oběti, a to i při uplatnění některých prvků trestního řádu či při interakci s obětí. Je třeba zvolit takový přístup k oběti, aby nedošlo ke zhoršení již existující újmy, či dokonce k vytvoření nové.²⁴

2.4 Zásada zákazu diskriminace

Tato zásada je upravena v odstavci 3, kdy doplňuje zásadu zvláštního přístupu k oběti. Policie ČR a další orgány činné v trestním řízení musí respektovat oběť bez rozdílu pohlaví, rasy, národnosti, etnického původu, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženské víry či vyznání. Tato zásada by měla být stejně dostupná všem obětem, a to i cizincům, kdy jim postavení oběti nelze upírat.

²⁴ GŘIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana a další. *Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2020, s. 36-37, ISBN 978-80-7400-793-4.

Dle Jelínka mohou být dalšími diskriminačními důvody: sociální původ a majetkové poměry oběti.²⁵

2.5 Zásada srozumitelného informování oběti o jejich právech

Odstavec 4 zakotvuje pro Policii ČR, orgány činné v trestním řízení a subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, povinnost o informování oběti o jejich právech a zároveň ji umožnit jejich plné uplatnění. Kladený důraz je na tom, aby poskytované informace byly snadno pochopitelné a dobře srozumitelné. Oběť má právo požadovat tyto informace i vícekrát, pokud se nejedná o zneužívání tohoto práva nebo pokud by další opakované poskytnutí informace nemělo žádný smysl. Jak uvádí Durdík a spol. „*Náročnější může být hledání vhodné formy sdělování tak, aby byl splněn požadavek srozumitelnosti z pohledu oběti. Způsob poskytování informací musí odpovídat zejména mentální úrovni a aktuálnímu duševnímu stavu oběti.*“²⁶

2.6 Zásada spolupráce

Podle odstavce 5 by především Policie ČR a další orgány zapojené do trestního řízení měly obětem poskytovat pomoc, ale nejsou schopni zabezpečit tuto pomoc samy. Proto toto ustanovení zdůrazňuje vzájemnou spolupráci mezi Policií ČR se subjekty poskytující pomoc. Zákon specificky nevyjmenovává všechny subjekty, které by měly v rámci svého působení obětem pomáhat, ale naznačuje, že by se mělo jednat o širokou síť organizací včetně registrovaných poskytovatelů pomoci probační služby, neziskových organizací a dalších specialistů, kteří se zaměřují na podporu obětí. Tyto formy spolupráce by měly pomáhat naplňovat cíle zákona, a tím zajistit obětem efektivní podporu a ochranu.²⁷

²⁵ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou. 2., dopl. a rozš. vyd.* Praha: Leges, 2014, s. 44. ISBN 978-80-7502-016-1.

²⁶ DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 39-40. ISBN 978-80-7598-109-7.

²⁷ Tamtéž. s. 40-41

3 Skupiny zvlášť zranitelných obětí trestných činů

Tato kapitola se věnuje vymezení jednotlivých kategorií zvlášť zranitelných obětí trestných činů a uvádí specifika, kvůli kterým jsou tyto oběti více zranitelné, a je proto důležitá i jejich zvýšená ochrana v průběhu trestního řízení.

Konkrétní vymezení těchto zvlášť zranitelných obětí trestných činů je taxativně stanoveno v ustanovení § 2 odst. 4 ZoOTČ. Určit, kdo patří mezi zvlášť zranitelné oběti, není úplně tak jednoduchá záležitost, protože každý člověk je jedinečný a každý vnímá stresové situace jinak. Přesto zákon stanovuje seznam těchto osob specificky pro své účely a považuje za zvlášť zranitelné: děti, seniory, osoby s mentálním nebo psychickým postižením, oběti obchodování s lidmi nebo oběti teroristických útoků a v neposlední řadě oběti trestného činu lidské důstojnosti v sexuální oblasti.

3.1 Zvlášť zranitelná oběť podle § 2 odst. 4 písm. a) ZoOTČ

Na prvním místě zvlášť zranitelných obětí jsou děti. Zájem o to, aby byly děti chráněné před jakýmkoli negativním zásahem, který by mohl poškodit jejich život, zdraví, psychický vývoj, sociální či morální integritu, je považován za cíl společnosti. Především je potřeba chránit děti v případech závažnějšího narušení nebo ohrožení prostřednictvím trestního práva.²⁸ Zde je nutné podotknout, že dle ustanovení § 126 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „tr. zákoník“) se dítětem rozumí osoba mladší osmnácti let, a to bez ohledu na to, zdali nabyla zletilosti již dříve. Pro účinnou ochranu není dostatečné chránit děti pouze před primární viktimizací, ale je zapotřebí, aby se dítěti, které se již stalo obětí trestného činu, dostala ochrana i před sekundární viktimizací. Zákon o obětech dětí považuje za takové zvlášť zranitelné oběti, u kterých není třeba zkoumat další okolnosti jejich zranitelnosti, a tento statut je jim přiznán bez dalšího zkoumání.²⁹

²⁸ HULMÁKOVÁ, Jana; VÁLKOVÁ, Helena. *Trestně právní ochrana dětí podle nového trestního zákoníku*. Trestněprávní revue. Roč. 9, č. 10/2010, s. 307. Online. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgbpxi4s7geyf6427gmydo&groupIndex=3&rowIndex=0&refSource=search> [citováno 2023-12-29].

²⁹ DANKOVÁ, Katarína; PELC, Vladimír. *Právní pomoc obětem trestných činů*. Praha: CSSP, 2014, s. 14.

Žabková popisuje, že by se obzvláště u dětí, které se staly zvláště zranitelnou obětí, konkrétně u mravnostních deliktů, měly orgány činné v trestním řízení chovat zdvořile a co nejvíce šetrně a měly by hlavně dbát na pravidlo, aby nedocházelo k prohlubování újmy, která byla dítěti způsobena. Dětské oběti postihuje v některých případech nedůvěra ze strany rodiny, která není schopna uvěřit tomu, že obvinění, které prověřují orgány činné v trestním řízení, by mohlo být oprávněné, a snaží se problém vyřešit v soukromí. Děti jsou poté vystaveny enormnímu stresu, což může být pro ně extrémně obtížné hlavně při podání výpovědi. Důležitý je nejen přístup těch, kteří případ prověřují či vyšetřují, ale i těch, kterým se dítě s touto situací svěří, a jsou tak prvními, kdo se o věci dozvědí. Jejich podpora a přístup k dítěti může pomoci k nepředcházení sekundární viktimizace. U těchto dětských obětí se jedná z velké části o latentní, tedy skrytou trestnou činnost. Pokud je oznámení učiněno, převážně se jedná o značný časový odstup od události.³⁰

3.2 Zvláště zranitelné oběti podle § 2 odst. 4 písm. b) ZoOTČ

V této skupině nalezneme osoby vysokého věku nebo osoby postižené fyzickým, mentálním či psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením.

3.2.1 Osoby vysokého věku

Rozšíření této kategorie zvláště zranitelných obětí na osoby vysokého věku odráží skutečnost, kdy se senioři stávají častěji cílem nejrůznějších forem trestné činnosti, a to především majetkové trestné činnosti. Zvýšenou zranitelnost těchto osob ve vztahu k sekundární viktimizaci nelze však generalizovat, jelikož samotný vysoký věk neznamena automaticky nutnost zvláštního zacházení. Potřeba zvláštního zacházení může vznikat teprve s konkrétními biologickými či sociálními faktory, které se u každého seniora objevují individuálně a v různém věku. V každém případě je třeba posuzovat, jestli vysoký věk vzhledem k okolnostem případu může představovat překážku pro plnohodnotnou účast ve společnosti ve srovnání s ostatními členy. Pojem osoby vysokého věku je již zmíněn v ustanovení

³⁰ ŽABKOVÁ, Lucie. Dítě jako zvláště zranitelná oběť. *Zpravodaj: Bílý kruh bezpečí*. Roč. 24, č. 2/2015, s. 12-13. ISSN 1213-8282.

§ 42 písm. h) tr. zákoníku, kde se uvádí jako ztěžující okolnost, pokud byl trestný čin spáchán vůči seniorovi. Důvodová zpráva ZoOTČ uvádí, že osobou vysokého věku se rozumí příjemce starobního důchodu a osoba ve věku od 60 let, pokud jí nárok na starobní důchod nevznikl.³¹

Tomuto oponuje Gřivna, který upozorňuje na fakt, že „S rozvojem společnosti a obecně zlepšením zdravotní a sociální péče o seniory je již výklad hranice věku 60 let překonán. S ohledem na zvýšený věk odchodu do starobního důchodu by nejspíš odpovídala vysokému věku hranice nejméně 65 let.“³²

S tímto názorem nejde jinak než souhlasit, věková hranice se rozvojem společnosti opravdu zvýšila, nicméně je stále zapotřebí přistupovat ke každé osobě individuálně, jelikož zvláště zranitelnou osobou se může stát i osoba, které je méně než 65 let.

Dle Venglářové se dají senioři, na kterých je páchaná trestná činnost, rozdělit dle jejich života a zdraví do skupin obětí:

- zdraví senioři, kteří žijí běžným životem
- znevýhodnění senioři (osamělost, špatná finanční situace)
- tělesně nemohoucí nebo postižení senioři
- duševně nemocní senioři³³

Pro seniora je obecně těžké být účastníkem trestního řízení, ale je za potřebí osobu vysokého věku při trestním řízení motivovat, aby se sama chtěla zapojit a byla ochotná vypovídat. Proto je vhodné vytvořit jí co nejlepší podmínky pro pocit bezpečí a co nejvíce eliminovat faktory, které by ji mohly stresovat. Jako klíčové je respektovat její pomalé tempo, únavu a další specifické potřeby související s věkem a zdravím. Je důležité vyhnout se vyvolání pocitu viny v této osobě, je na

³¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů. Zákony pro lidi. Online. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/media2/file/1708/File17821.pdf?attachment-filename=5649550-2015-11-09-duvodova-zprava-6104808.pdf>. [citováno 2024-01-05].

³² GRIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana a další. *Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2020, s. 29, ISBN 978-80-7400-793-4.

³³ VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Senioři.* Příloha časopisu Policista, 2007. Roč.13, č. 6, s. 1-3. Online. Dostupné z: <https://1url.cz/3MY5f>. [citováno 2024-01-06].

místě mluvit k osobě s respektem a pochopením pro problémy, kterými si prochází.³⁴

3.2.2 Osoby s hendikepem

Zvláštní pozornost je věnována těm, kteří mají nějaký druh hendikepu, který může významně ztížit a prohloubit prvotní újmu způsobenou trestným činem a zvyšuje i riziko sekundární viktimizace, nebo dokonce znemožňuje uplatnění práv těchto osob. Dosud není však zřejmý rozdíl mezi mentálním a psychickým hendikepem. Psychickým hendikepem se například rozumí duševní nemoc, mentální retardace nebo těžká asociální porucha osobnosti. Fyzický hendikep spočívá v tělesném postižení jako je ochrnutí končetin nebo mozková obrna. Za zvlášť zranitelné oběti je třeba považovat také osoby, jejichž schopnost se prosadit ve společnosti je výrazně omezena dlouhodobým nepříznivým zdravotním stavem, jak popisuje Jelínek ve své knize.³⁵

Za smyslové poškození se obecně považuje poškození zrakového, sluchového, hmatového, čichového a chuťového smyslu. Musí se však jednat o druh poškození, které omezuje tyto osoby v jejich plné participaci ve společenském životě, což je staví do nevýhodné pozice ve srovnání s ostatními členy společnosti. Dle Durdíka a spol. se u každého smyslového poškození nemusí jednat o naplnění, že je oběť považována za zvlášť zranitelnou. Jako příklad uvádí poškození čichového nebo chuťového smyslu.³⁶ Opět záleží na individuálním posouzení, jinak tomu bude u oběti, která trpí například slepotou nebo těžkým postižením sluchového ústrojí v podobě hluchoty.

Osoby se zdravotním postižením mohou čelit větším obtížím při pohybu a komunikaci, ve většině případů mají problém s vyjadřováním svých emocí a prožitků. Proto mohou mít potíže s předvídaním rizikových situací a s adekvátní

³⁴ *Zvlášť zranitelná oběť. Metodika přístupu policie k vybraným typům zvlášť zranitelných obětí.* Policejní prezidium České republiky. Online. Dostupné z: Intranet Policie ČR.

³⁵ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou. 2., dopl. a rozš. vyd.* Praha: Leges, 2014, s. 36. ISBN 978-80-7502-016-1.

³⁶ DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 19. ISBN 978-80-7598-109-7.

reakcí na situace, které je ohrožují. Vzhledem k výše uvedenému jsou tyto osoby více náchylné stát se obětí trestné činu.³⁷

3.3 Zvlášť zranitelné oběti podle § 2 odst. 4 písm. c) ZoOTČ

V odstavci 4, se pod písmenem c) nachází výčet obětí, kterým je uznán status zvláštní zranitelnosti automaticky, bez ohledu na jejich osobní poměry či další faktory.³⁸ Jedná se o oběti trestného činu obchodování s lidmi dle ustanovení § 168 tr. zákoníku a trestného činu teroristického útoku dle ustanovení § 311 tr. zákoníku, oběti trestného činu znásilnění dle ust. § 185 tr. zákoníku, trestného činu týrání svěřené osoby dle ust. § 198 tr. zákoníku, trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí dle ust. § 199 tr. zákoníku.

3.3.1 Oběti trestného činu obchodování s lidmi

„Obchodování s lidmi je považováno za jednu z nejzávažnějších forem trestné činnosti ohrožující lidská práva a základní hodnoty demokratické společnosti tím, že upírá lidským bytostem svobodu, důstojnost a útočí na jejich integritu. Obchodování s lidmi je moderní formou dříve celosvětově rozšířeného obchodu s otroky, kdy je s lidskými bytostmi nakládáno jako se zbožím. Nejčastěji je člověk vylákán nebo držen v prostředí, ve kterém je nějak znevýhodněn nebo se plně neorientuje, a kde je různými způsoby vykořisťován za účelem majetkového prospěchu pachatele. Pachatelé vědí, že výhodou je přepravit oběť do jiného státu, kde nezná jazyk, svá práva, zvyky a nemá se na koho obrátit. To však neznamená, že se na území České republiky nevyskytují případy, kdy zde byli vykořisťováni i občané České republiky.“³⁹

³⁷ NOVOSAD, Libor. Formy a zdroje násilí páchaného na lidech s postižením. *Speciální pedagogika*. Roč. 11, č. 3/2001, s. 137-138. ISSN 1211-2720.

³⁸ DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 20. ISBN 978-80-7598-109-7.

³⁹ *Obchodování s lidmi – Prevence kriminality*. Ministerstvo vnitra České republiky. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/o-nas-prevence-kriminality-obchodovani-s-lidmi.aspx>. [citováno 2024-01-12].

Obětí trestného činu obchodování s lidmi se může stát jak žena, tak i muž. Mezi zvláště rizikové kategorie osob v obchodu s lidmi patří:

- Lidé, kteří jsou z nefungujícího prostředí
- Matky samoživitelky
- Osoby žijící v chudobě
- Migranti, kteří přijeli za účelem práce
- Sociálně vyloučené osoby
- Osoby se zkušenostmi s ústavní péčí
- Osoby, které nemají dostatek informací či jazykových dovedností
- Hendikepované osoby
- Uživatelé drog⁴⁰

Podle § 2 odst. 2 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU, o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí, se za zranitelnost považuje to, že postihnutá osoba se nachází v situaci, kde nemá jinou reálnou možnost, než se jí přizpůsobit. Pro rozpoznání těchto obětí patří mezi indikátory to, že oběť působí vystrašeně, je nedůvěřivá a má strach hovořit o vlastní situaci. Často se také může jednat o osoby, které se zdají být zmatené nebo dezorientované, nevědí, kde se nacházejí nebo kde je nejbližší služba či obchod. Osoby mohou být vystaveny situacím, kdy nevědí, kolik zaplatit za základní potřeby nebo, jak najít cestu do svého pracoviště. Mohou být také indisponované ohledně řešení běžných každodenních situací a nejsou schopny je řešit.⁴¹

Pro tyto oběti existuje Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi, kdy cílem programu je poskytnout těmto obětem podporu a zabezpečit ochranu jejich lidských práv a důstojnosti a zároveň je motivovat ke svědecké výpovědi a pomoci tak orgánům činným v trestním řízení při odhalování a potrestání pachatelů trestných činů souvisejících s obchodováním s lidmi. Podmínkou programu je dobrovolnost, zájem o program, přerušování kontaktu s pachateli

⁴⁰ *Obchodování s lidmi – Prevence kriminality*. Ministerstvo vnitra České republiky. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/o-nas-prevence-kriminality-obchodovani-s-lidmi.aspx>. [citováno 2024-01-12].

⁴¹ Tamtéž. s. 28-29.

trestného činu a dodržení doporučení od nestátní neziskové organizace či od Policie ČR.⁴²

3.3.2 Oběti teroristického útoku

Tato kategorie obětí byla rozšířena až s novelou ZoOTČ (zákonem č. 56/2017 Sb. o obětech, kterým se mění ZoOTČ), kdy důvodem tohoto kroku byly zejména zjištěné nedostatky v implementaci směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2012/29/EU. V souladu s touto evropskou úpravou došlo k rozšíření této kategorie obětí o oběti teroristického útoku.⁴³

Potřeby těchto osob postižených terorismem se v mnohém podobají potřebám obětí jiných vážných trestných činů. Je zapotřebí k nim přistupovat ohleduplně, poskytovat jim informace a především je ujistit, že jsou v bezpečí. Právě přístup k informacím a rychlá reakce jsou klíčové pro zmírnění jejich strachu a pocitů bezmoci, které nejsou typické pouze pro jednotlivce, ale mohou ovlivnit celou společnost. Šíření strachu je jedním z cílů teroristů. Proces výslechu nebo soudního řízení může být pro oběti psychicky náročný, obzvláště při opětovném prožívání traumatizujících událostí.⁴⁴

Jak už bylo řečeno, terorismus využívá oběti pouze jako prostředek k dosažení svého cíle. Oběti se tak mohou cítit o to zranitelněji, jelikož jejich postavení v trestném činu je upozaděno pachatelem. Často se jim nedostane pochopení nebo uznání jejich utrpení. Poté co je pachatel zadržen, tak ani svého jednání nelituje. Oběti terorismu hledají tak ochranu a pomoc u státu, jelikož právě proti státu je většinou směřován útok teroristů. Stát je zde vnímán tak, že nedokázal ochránit oběť před útokem.⁴⁵

⁴² *Obchodování s lidmi – Prevence kriminality*. Ministerstvo vnitra České republiky. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/o-nas-prevence-kriminality-obchodovani-s-lidmi.aspx>. [citováno 2024-01-12].

⁴³ *Novela z. č. 56/2007 Sb., o obětech trestných činů*. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/1-tz-rvppk-09-2017-pdf.aspx>. [citováno 2024-01-19].

⁴⁴ *Zvlášť zranitelná oběť. Metodika přístupu policie k vybraným typům zvlášť zranitelných obětí*. Policejní prezidium České republiky. Online. Dostupné z: Intranet Policie ČR.

⁴⁵ ČIHÁKOVÁ, Lenka. *Oběť trestného činu teroristického útoku z pohledu viktimologie*. Trestněprávní revue. Roč. 13, č. 11-12/2014, s. 263-267. Online. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/>. [citováno 2024-01-21].

3.3.3 Oběti trestných činů v sexuální oblasti a domácího násilí

V roce 2021 se novelou zákona o obětech trestných činů z. č. 220/2021 Sb., rozšířila skupina zvláště zranitelných obětí o oběti trestného činu znásilnění (§ 185 tr. zákoníku), trestného činu týrání svěřené osoby (§ 198 tr. zákoníku), trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 tr. zákoníku). Jedná se o oběti trestných činů souvisejících se sexuálním a domácím násilím.

Mezi nejzávažnější formy sexuálního násilí patří znásilnění a pohlavní zneužití. Oběti těchto trestných činů se často ocitají v pocitu viny, že mohou za to, že se tento trestný čin stal, a v pocitu studu v důsledku předsudků společnosti a nepochopení. Mají strach, že jim nikdo nebude věřit, tyto pocity mohou tak vyvolat hluboké psychické následky. Obavy z odsouzení a nebezpečí mohou vést k chronickému strachu a pocitu nejistoty. Traumatické zkušenosti mohou vést k emocionální labilitě, pocitu ponížení a pošpinění, nedůvěře, mohou také vyvolat noční můry. Přestože znásilnění bývá obvykle spojováno s útoky na ženy, kde pachatelem je muž, je důležité si uvědomit, že oběťmi mohou být i muži. Věk, vzhled ani vzdělání nejsou rozhodujícím faktorem pro to, kdo se stane obětí sexuálního útoku.⁴⁶

Představu o potřebách obětí znásilnění ve fázi soudního jednání představil Durdík, kdy by oběť měla dostat relevantní informace o samotném jednání, mělo by s ní být jednáno ohleduplně, což je jedna z zásad ZoOTČ, mělo by být zajištěno důstojné postavení této oběti, ať už v trestním řízení či jednání před soudem, a vše by mělo probíhat diskrétně. Dle Durdíka potřebují oběti hlavně profesionální a odpovědný přístup ze strany všech subjektů zúčastněných na trestním řízení ve všech jeho etapách. Pouze takto lze vytvořit u obětí a jejich okolí pocit, že zvolili správný přístup k řešení jejich situace, což může zmírnit riziko sekundární viktimizace a usnadnit jim zvládnutí jejich složité životní situace.⁴⁷

⁴⁶ *Zvláště zranitelná oběť. Metodika přístupu policie k vybraným typům zvláště zranitelných obětí.* Policejní prezidium České republiky. Online. Dostupné z: Intranet Policie ČR.

⁴⁷ DURDÍK, Tomáš. Oběti znásilnění potřebují včasné relevantní informace, ohleduplnost a diskrétnost. *Zpravodaj: Bílý kruh bezpečí*. Roč. 26, č. 1/2017, s. 12-13. ISSN 1213-8282.

Dopady sexuálních trestných činů na oběť jsou nejen fyzické ale i psychické. Traumatické zážitky mohou mít dlouhodobé následky na fyzickou, emoční i sociální úroveň jedince. Je důležité si uvědomit, že trauma se nemusí objevit u každé osoby, která prožila sexuální násilí. Každá oběť je jedinečná a její zotavení se odvíjí od osobních okolností a zdrojů podpory.⁴⁸

3.4 Zvlášť zranitelné oběti podle § 2 odst. 4 písm. d) ZoOTČ

V této skupině zvlášť zranitelných obětí se nachází jedinci, kteří se stali obětí určitého druhu trestné činnosti a zároveň v jejich případě existuje zvýšené riziko způsobení sekundární viktimizace. Musí být však splněny obě podmínky, které jsou stanovené zákonem, tedy specifikace spáchaného trestného činu a osobní poměry oběti, a to kumulativně v konkrétním případě. Status zvlášť zranitelné oběti lze přiznat pouze jedincům, kteří se stali obětí některého trestného činu, které jsou taxativně vymezené. Tyto jsou označeny typovým vymezením. Jedná se o pět skupin:

- trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti
- trestné činy, které zahrnovaly násilí či pohrůžku násilím
- trestné činy, které zahrnovaly nátlak
- trestné činy páchané z nenávisti
- trestné činy spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny⁴⁹

Je však na místě individuální přístup pro posouzení jednotlivého případu. Jak uvádí Gřivna, u trestného činu šíření pornografie dle § 191 tr. zákoníku, dílo, ve kterém se projevuje násilí nebo neúcta k člověku, se může dostat k adresátovi, kterému se takové dílo hnusí, ale není u něj riziko sekundární viktimizace, nemusí být tedy nutně považován za zvlášť zranitelnou oběť.⁵⁰

⁴⁸ *Co je to vlastně sexuální násilí a jak může dopadat na oběti.* proFem Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí. Online. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/o-nas/novinky/a/jak-komunikovat-s-obetmi>. [citováno 2024-01-26].

⁴⁹ DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 21-22. ISBN 978-80-7598-109-7.

⁵⁰ GŘIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana a další. *Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2020, s. 29-30. ISBN 978-80-7400-793-4.

Trestné činy proti lidské důstojnosti jsou vymezeny v hlavě III. zvláštní části trestního zákoníku. Do této skupiny lze dále zařadit trestný čin svádění k pohlavnímu styku podle § 202 tr. zákoníku, který je uveden v hlavě IV. U tohoto trestného činu jsou chráněny stejné zájmy a hodnoty jako u trestných činů pohlavního zneužití (§ 187 tr. zákoníku) nebo zneužití dítěte k výrobě pornografie (§ 193 tr. zákoníku). Co je však uváděno za sporné, je trestný čin soulože mezi příbuznými (§ 188 tr. zákoníku), jelikož se v tomto případě nedá hovořit o statusu oběť. O oběti bychom mohli hovořit například, pokud by u jednoho z příbuzných byl nedostatek věku, tedy by byl osobou mladší 15 let. V takovém případě by se jednalo o oběť zvláště zranitelnou, avšak podle kategorie a), neboť by se jednalo o dítě.⁵¹ Dopady sexuálního násilí na oběti byly popsány v kapitole 3.3.3. Oběti trestných činů v sexuální oblasti a domácího násilí.

U obětí trestných činů, které zahrnovaly násilí či pohrůžku násilím, se nacházejí trestné činy, u nichž došlo k výkonu násilí nebo bylo vyhrožováno násilím. To obnáší nejen trestné činy, které přímo definují použití násilí nebo vyhrožování násilím jako svůj prvek, ale také ty, kde se násilí či vyhrožování násilím objevuje jako součást chování pachatele, i když to není primární charakteristikou trestného činu. V praxi se často jedná o činy zaměřené proti životu a zdraví (např. pokus vraždy dle § 140 tr. zákoníku), svobodě, proti rodině a dětem (např. týrání svěřené osoby dle § 198 tr. zákoníku) či o činy proti výkonu pravomoci úředních osob a veřejné moci a dále o trestné činy, které narušují veřejný pořádek.⁵² Gřivna jako příklad uvádí trestný čin omezování osobní svobody dle § 171 tr. zákoníku, který ve skutkové podstatě neobsahuje znak násilí, ale bude často páčán za použití násilí. Výčet trestných činů zahrnující násilí či pohrůžku násilím nebo nátlak nelze taxativně uvést. Nátlak je chápán zejména

⁵¹ GŘIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana a další. *Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2020, s. 30. ISBN 978-80-7400-793-4.

⁵² DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 21. ISBN 978-80-7598-109-7.

jako psychická manipulace (např. nebezpečné pronásledování dle § 354 tr. zákoníku).⁵³

Podobně je tomu tak i u trestných činů páchaných z nenávisti, kdy tento výčet také nelze taxativně uvést. Jedná se však o tzv. hate crimes, kdy motivem je příslušnost oběti k některému národu, rase či náboženství. Pro tuto subkategorii je typickým trestným činem hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob dle § 355 tr. zákoníku, nemusí se však jednat pouze o fyzické násilí, ale může jít i o verbální násilí. Může se však jednat i o jiné trestné činy, kdy se znak nesnášenlivosti vůči jinému z důvodů uvedených výše objevuje až u kvalifikované skutkové podstaty, jako je tomu u trestného činu vraždy rasově motivované dle § 140 odst. 3 písm. g) tr. zákoníku.⁵⁴

Čírtková uvádí, že oběti hate crimes jsou ze strany pachatelů psychicky zstrašovány (verbální útoky, telefonní teror, nenávistné nápisy na domech oběti). Neustálý pocit ohrožení může mít u obětí až fatální důsledky, v tom smyslu, že začnou cítit nenávist vůči sobě samým.⁵⁵

Trestné činy páchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny, kdy touto je míněna skupina alespoň tří osob, které jsou právně zodpovědné a mají ustálenou strukturu, jasně definované role a pracovní rozdělení, přičemž jejich hlavním účelem je soustavné páchání trestné činnosti.⁵⁶

⁵³ GRIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; RŮŽIČKA, Miroslav; ZEŽULOVÁ, Jana a další. *Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2020, s. 30. ISBN 978-80-7400-793-4.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie. 3. vyd.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 162. ISBN 978-80-7380-461-9.

⁵⁶ Tamtéž.

4 Specifická práva zvlášt' zranitelných obětí trestných činů

Zvlášt' zranitelné oběti mají nejen specifické postavení, ale i specifická práva, kterými je zajištěna ochrana v trestním řízení. Mimo práv, která náležejí všem obětem, mají řadu specifických práv dané ZoOTČ a trestním řádem, jako je právo na:

- bezplatnou odbornou pomoc,
- zesílenou ochranu před druhotnou újmou
- zabránění jejího kontaktu s pachatelem
- výslech osobou stejného nebo opačného pohlaví
- tlumočnicka stejného nebo opačného pohlaví
- provádění výslechu obzvláště citlivě
- provádění výslechu vyškolenou osobou v přípravném řízení
- omezení opakování výslechu a v případě opakování pak výslech stejnou osobou
- zabránění bezprostředního vizuálního kontaktu s pachatelem
- právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně

Tato specifická práva a práva, která náležejí i „běžným“ obětem, jsou uvedena v hlavě II, v § 4 - § 37 ZoOTČ. Právo na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně je součástí § 51a tr. řádu. Jelikož se jedná o práci, která se zaměřuje na zvlášt' zranitelné oběti, budou zde popsána pouze některá specifická práva těchto obětí.

ZoOTČ přináší změny, které se dotýkají práce Policie ČR a dalších orgánů činných v trestním řízení. Ve většině případů v praxi přicházejí do kontaktu s obětí jako první právě policisté, kteří mají za povinnost již při prvotním kontaktu oběť informovat o jejích právech. K tomuto prvotnímu kontaktu dochází zpravidla přímo na místě trestného činu nebo na oddělení Policie ČR při ústním oznámení, po kterém následuje výslech oběti. Po spáchání trestného činu není vhodné oběť zahltit mnoha informacemi, jelikož je oběť většinou psychicky rozrušená a úkony, které jsou s ní vedené, jsou samy o sobě pro oběť náročné. Proto se oběti prvotně

sdělují informace ústně bez žádosti. Sdělují se pouze základní a nejdůležitější práva, která jsou uvedena v § 8 odst. 1, písm. a) až d) ZoOTČ, kterými jsou: kde může věc oznámit, které subjekty z registru jí mohou pomoci, jakým způsobem lze ochránit její bezpečí a kde se může zeptat na průběh trestního řízení. Následně policista oběti předá formulář z ETR (evidence trestního řízení), a to Základní informace oběti trestného činu, ve kterém si může oběť v klidu přečíst další práva, která jsou jí zákonem garantována. Oběť může požádat policejní orgán o ústní vysvětlení těchto práv. Pokud se jedná o zvláště zranitelnou oběť podle písmene a), tedy dítě, poučí ho policista pouze v případě, je-li rozumově a mravně vyspělé a je schopno chápat obsah poučení. Pokud tomu tak není, poučí se vždy zákonný zástupce nebo opatrovník dítěte. Informace jsou poskytovány v jazyce, o němž oběť uvede, že mu rozumí, nebo v úředním jazyce státu, kterého je občanem. Zákon klade důraz na vlastní iniciativu policejního orgánu, a to po celou dobu trestního řízení. Policejní orgán přistupuje po celou dobu trestního řízení k oběti co nejvíce šetrně a postupuje tak, aby snížil riziko sekundární viktimizace.⁵⁷

4.1 Právo na bezplatnou odbornou pomoc dle § 5 odst. 1 ZoOTČ

Toto právo je ustanoveno v hlavě II, díl 1, právo na poskytnutí odborné pomoci. Jedním z práv je právo na bezplatnou odbornou pomoc, kterou se v tomto případě rozumí, zejména psychologické a sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací a restorativní programy. Tuto pomoc poskytují subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, který vede Ministerstvo spravedlnosti (dále jen „MS“), a subjekty poskytující služby v rozsahu zapsaném u MS. Registr je veřejně dostupným seznamem, který lze dohledat na stránkách MS, a to www.justice.cz.⁵⁸ Toto ustanovení garantuje poskytnutí odborné pomoci bezplatně zvláště zranitelným obětem trestných činů.

Musí zde však být prokázány čtyři podmínky pro poskytnutí bezplatné odborné pomoci, a to že pomoc je poskytnuta bezodkladně, tzn. že poskytnutí služby

⁵⁷ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů – metodika. Online. Dostupné z: Intranet Policie ČR.

⁵⁸ DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 42-45. ISBN 978-80-7598-109-7.

nebude indikovat újmu pro oběť. Musí se skutečně jednat o zvlášť zranitelnou oběť, kdy okruh těchto obětí je stanoven ZoOTČ. Pokud tomu tak je, musí oběť podat žádost o bezplatnou pomoc, kterou může podat i neformálním způsobem, tedy jak ústně, tak telefonicky. Záleží pouze na oběti, zda chce tohoto práva využít. Následně registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů zhodnotí, zda oběť skutečně odbornou pomoc potřebuje. Jedná se o zhodnocení pomoci jako takové. Pokud tomu tak je, má tedy nárok na poskytnutí odborné pomoci bezplatně a bez zbytečného odkladu. Pokud by byla tato žádost oběti odepřena, může se obrátit se stížností na MS podle § 45, a to pokud je poskytovatel, na kterého si stěžuje, zapsán v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů.⁵⁹

Müller vykládá, že začátek poskytování odborné pomoci není definován a toto právo může být poskytováno před zahájením trestního řízení, v průběhu a i po jeho skončení, a to do doby dosažení účelu. Psychologické poradenství je oběti poskytováno dle zákona č. 108/2006 Sb., zákon o sociálních službách.⁶⁰

Ve 2. odstavci je explicitně uvedeno, že odstavec 1 představuje pouze omezený rozsah bezplatně poskytovaných služeb pro oběti trestných činů. Bezplatná pomoc není poskytována pouze zvlášť zranitelným oběťm, ale jedná se o širší okruh obětí, kdy poskytovatelé těchto služeb mohou pomoc poskytovat i jiným obětem a to bezplatně.⁶¹

4.2 Právo na ochranu před druhotnou újmou

Právo na ochranu před druhotnou újmou je v ZoOTČ upraveno v hlavě II, díl 5., v § 17 až § 22. Toto právo je jedno z klíčových, na který zákon klade důraz, a je cílem zákona ochránit oběť před sekundární a opakovanou viktimizací (reviktimizací). Zákon stanovuje tato opatření pro minimalizaci rizika vzniku druhotné újmy.

⁵⁹ GRIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; RŮŽIČKA, Miroslav; ZEŽULOVÁ, Jana a další. *Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2020, s. 44-46. ISBN 978-80-7400-793-4.

⁶⁰ MÜLLER, Jan. O aplikaci zákona o obětech trestných činů: co přináší praxe. *Právo a rodina.* Roč. 18, č. 8/2016, s. 18. ISSN 1212-866-X.

⁶¹ GRIVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář.* Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře, s. 51-52. ISBN 978-80-7400-513-8

4.2.1 Právo na zabránění v kontaktu s pachatelem

Prvním z nich je právo na zabránění v kontaktu s pachatelem dle § 17 ZoOTČ, kdy smyslem tohoto opatření je naplnění účelu trestního řízení, kdy kontakt oběti a pachatele může účel trestního řízení úplně zmařit. Kontakt s pachatelem by oběti přivodil stres a strach, který by mohl ovlivnit její výpověď. Za tímto účelem má oběť nebo osoba jí blízká právo požádat o zabránění kontaktu s pachatelem. Oběť se tohoto práva může domáhat v jakémkoliv stádiu trestního řízení (tzn. v rámci prověřování, vyšetřování, řízení před soudem), ale i před zahájením trestního řízení (např. při podání vysvětlení podle § 61 zákona č. 273/2008, o Policii České republiky dále jen „zákon o Policii ČR“). Kontaktem se zde rozumí přímé fyzické střetnutí. Pachatelem se zde rozumí osoba, kterou oběť označí za pachatele trestného činu nebo osoba podezřelá či osoba, proti které je vedeno trestní řízení (dále jen „pachatel“). Žádost o zabránění kontaktu s pachatelem může učinit kterákoliv oběť. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení, jedná-li se o zvlášť zranitelnou oběť, jsou příslušné orgány povinny žádosti vyhovět, pokud to nevyklučuje povaha prováděného úkonu, kdy je nemožné kontaktu zabránit (jako příklad uvádí Durdík konfrontaci dle § 104a tr. řádu). Pokud to povaha věci vylučuje, je za potřebí, aby příslušné orgány učinily taková opatření, aby nedošlo ke kontaktu mezi obětí a pachatelem (např. odchýlné načasování příchodu oběti a příchodu pachatele), a to jak před započítím, tak po skončení předmětného úkonu.⁶² V tomto opatření (§ 17 odst. 2 ZoOTČ) se jedná pouze o zvlášť zranitelné oběti, nikoliv však o osoby jim blízké, jako tomu bylo v odstavci 1.⁶³

⁶² DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 161-164. ISBN 978-80-7598-109-7.

⁶³ *Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.* *Zákony pro lidi.* Online. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/media2/file/1708/File17821.pdf?attachment-filename=5649550-2015-11-09-duvodova-zprava-6104808.pdf>. [citováno 2024-02-15].

4.2.2 Právo na podání vysvětlení a výslech osobou stejného nebo opačného pohlaví

Dalším opatřením je ustanovením § 19, kterým se pro oběť upravuje právo na podání vysvětlení a výslech osobou stejného nebo opačného pohlaví. Toto právo má za cíl posílení ochrany oběti před vznikem sekundární viktimizace, která může vzniknout nešetrným jednáním a přístupem ze strany orgánů činných v trestním řízení. Dalším cílem je zajistit, aby výpověď oběti byla co nejvíce objektivní a úplná.⁶⁴ Oběť si sama zvolí osobu stejného či opačného pohlaví, než je pohlaví oběti, která výslech povede. Tato volba je vždy rozhodnutím samotné oběti, se kterou je úkon trestního řízení prováděn. Právo však náleží oběti pouze ve stádiu přípravného řízení, počínaje provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů či zahájením úkonů trestního řízení a konče podáním obžaloby či zastavením trestního stíhání nebo jiným rozhodnutím ukončujícím přípravné řízení. Jelínek uvádí, že ZoOTČ na rozdíl od čl. 23 odst. 2 písm. d) směrnice 2012/29/EU, bere v úvahu, že v konkrétních situacích (např. u sexuálních trestných činů), může být pro oběť vhodnější a příjemnější osoba vyslychající opačného pohlaví, než je osoba pachatele. Žádost oběti o toto právo může být učiněna jak ústně, tak písemně. Pokud se však jedná o zvláště zranitelnou oběť, musí se její žádosti vyhovět, pokud tomu nebrání důležité důvody (např. neodkladné a neopakovatelné úkony nebo pokud hrozí, že odložením výpovědi vznikne ztráta důkazní hodnoty).⁶⁵ Pokud nelze žádosti oběti z vážných důvodů vyhovět, poznamená to vyslychající orgán do protokolu, kde oběť podává svou výpověď.⁶⁶

Odstavec 2 uvádí, že zvláště zranitelná oběť má navíc právo, pokud by bylo třeba její výpověď tlumočit, na tlumočníka stejného či opačného pohlaví, kterého si sama zvolí. Žádost může podat libovolnou formou. Výhodou oproti odstavci 1 je

⁶⁴ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou. 2., dopl. a rozš. vyd.* Praha: Leges, 2014, s. 111. ISBN 978-80-7502-016-1.

⁶⁵ DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 168-170. ISBN 978-80-7598-109-7.

⁶⁶ Tamtéž. s. 170

to, že tohoto práva se zvláště zranitelná oběť může domáhat v jakékoli stádiu trestního řízení, tedy jak v rámci přípravného řízení, tak i v řízení před soudem.

Žádosti nemusí být vyhověno, pokud úkon nelze odložit nebo tlumočnicka požadovaného pohlaví nelze zajistit.⁶⁷

V odstavci 3 je zakotveno právo oběti domáhat se práva podle odstavce 1 a 2 při podání vysvětlení i podle jiných právních předpisů (např. podání vysvětlení dle § 61 zákon o Policii ČR).⁶⁸

4.2.3 Podání vysvětlení a výslech zvláště zranitelné oběti

Další ochrana před vznikem druhotné újmy je opatření, které je uvedeno v § 20, kde jsou upravena pravidla pro podání vysvětlení a výslech zvláště zranitelné oběti. Dle důvodové zprávy jsou zvláště zranitelným obětem garantována rozšířená práva reflektující jejich zranitelnost. Výslech těchto osob je založen na několika pravidlech, které souvisejí se zásadou dle § 3 odst. 2 ZoOTČ. Prvním pravidlem je individuální přístup, kdy orgány činné v trestním řízení mají za povinnost přistupovat při výslechu zvláště zranitelné oběti obzvláště citlivě a s individuálním přístupem (viz kapitola 2.1.2).⁶⁹

Druhým pravidlem je, že výslech zvláště zranitelné oběti provádí osoba k tomu vyškolená. Toto pravidlo odkazuje na pravidlo jedna, kdy splnění obzvláště citlivého přístupu mohou naplnit osoby s určitou zkušeností nebo osoby k tomu proškolené. Vzdělání osob by mělo zajistit, že se budou k obětem chovat zdvořile, profesionálně a s respektem k jejich osobnosti a důstojnosti. Durdík však uvádí, že provedení výslechu vyškolenou osobou je omezeno z hlediska personální situace policejního orgánu nebo státního zastupitelství. Nelze-li to jinak, provede výslech zvláště zranitelné oběti, aniž by se jednalo o procesní vadu, osoba odborně

⁶⁷ GRIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana a další. *Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2020, s. 122. ISBN 978-80-7400-793-4.

⁶⁸ DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 172. ISBN 978-80-7598-109-7.

⁶⁹ *Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.* Online. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6nbvl5shu>. [citováno 2024-02-17].

nevyškolená. Výslech vyškolenou osobou se provádí pouze po dobu přípravného řízení.⁷⁰

Jedná-li se o zvlášť zranitelnou oběť, kterou je dítě, musí být vždy v přípravném řízení vyslechnuta vyškolenou osobou. Pokud jde o neodkladný úkon a nelze vyškolenou osobu zajistit, jedná se o výjimku, kterou tento zákon vymezuje, a lze dětskou oběť vyslechnout osobou k tomu nevyškolenou. Za neodkladný úkon se dle Durdíka považuje nejen výslech svědka před zahájením trestního stíhání, ale jakýkoli výslech oběti mladší 18 let v procesním postavení svědka. Dle zákona č. 56/2017 Sb. by měla být dětská oběť vyslýchána v prostorách přizpůsobených jejím potřebám. V policejní praxi se využívají speciálně zřízené výslechové místnosti. Dále je zapotřebí, aby policejní orgán zajistil u výslechu dítěte, které má procesní postavení svědka, účast orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“) nebo jiné osoby, jež mají zkušenosti s výchovou mládeže (např. pedagog, dětský psycholog, učitel), které by přispěly ke správnému vedení výslechu.⁷¹

Odstavec 3 přináší pravidlo, podle kterého by měla být zvlášť zranitelná oběť vyslechnuta tak, aby výslech nemusel být opakován. Opakování výpovědi je pro oběť stresující, jelikož si musí vybavit okolnosti a podrobnosti trestného činu. Pokud by se výslech i tak musel opakovat nebo případně doplnit, měla by ho vést stejná osoba jako předešlý výslech, pokud tomu nebrání důležité důvody. Za důležité důvody se považuje to, že osoba, která výslech prvotně prováděla, již u příslušného orgánu nepracuje nebo je nemocná, čerpá dovolenou nebo je na mateřské dovolené. Každé opakování výslechu má pro oběť dopady ve smyslu prohlubování vzniklé újmy nebo vzniku druhotné újmy.⁷²

⁷⁰ GŘIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana a další. *Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2020, s. 125-126. ISBN 978-80-7400-793-4.

⁷¹ DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 174-176. ISBN 978-80-7598-109-7.

⁷² GŘIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana a další. *Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2020, s. 126. ISBN 978-80-7400-793-4.

Poslední pravidlo stanovuje, že pokud zvláště zranitelná oběť projeví přání ohledně zabránění vizuálního kontaktu s pachatelem, učiní orgány činné v trestním řízení opatření, která tomuto kontaktu zabrání. Vizuálním kontaktem je zde míněn bezprostřední zrakový kontakt, tudíž orgán činný v trestním řízení může využít videokonferenčního zařízení ve smyslu § 111 tr. řádu nebo jinou audiovizuální techniku. Orgány činné v trestním řízení nemusí přání vyhovět, pokud tomu brání vážné důvody, jako je nutnost práva na obhajobu (konfrontace ve smyslu § 104a tr. řádu).⁷³

Odstavec 5 říká, že ustanovení odstavce 1 až 4 se použije i při podání vysvětlení dle jiných právních předpisů.⁷⁴

4.3 Právo na bezplatné zastupování zmocněncem

Toto právo je obecně upraveno v ustanovení § 50 odst. 1 tr. řádu, který přičítá právo na zastupování zmocněncem osobě poškozené a zúčastněné osobě. Nutno podotknout, že za poškozeného je zde považována i zvláště zranitelná oběť. Šámal uvádí: „*Po novele trestního řádu provedené zákonem č. 45/2013 Sb. může být zmocněncem fyzická i právnická osoba, přičemž zmocněnec poškozeného může být současně i jeho důvěrníkem podle zákona o obětech trestných činů*“.⁷⁵

Oprávnění zmocněnce, kterým bývá v praxi nejčastěji advokát, jsou upravena v § 51 odst. 1 a 2 tr. řádu. Zmocněnec v trestním řízení předkládá plnou moc od poškozeného či zúčastněné osoby na základě, které je zastupuje a hájí jejich práva garantovaná zákonem. Jménem zúčastněné osoby či poškozeného podává návrhy, žádosti a opravné prostředky. Dále je také oprávněn zúčastnit se všech úkonů, kterých se může účastnit poškozený či zúčastněná osoba, má tedy práva srovnatelná s těmi, která má obhájce obviněného.⁷⁶ Nemůže však za

⁷³ DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 176-177. ISBN 978-80-7598-109-7.

⁷⁴ JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou. 2., dopl. a rozš. vyd.* Praha: Leges, 2014, s. 115. ISBN 978-80-7502-016-1.

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 578. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁷⁶ Tamtéž.

poškozeného podat svědeckou výpověď. Zmocněnec může být zvolen už od podání trestního oznámení nebo kdykoliv v průběhu trestního řízení.⁷⁷

ZoOTČ ukládá, že zmocněnec může být zároveň i důvěrníkem, jehož úlohou je zejména psychická pomoc oběti např. při výslechu. Ustanovení § 51a odstavec 1 tr. řádu stanovuje, že poškozený, nikoliv zúčastněná osoba, může za podmínek uložených zákonem požadovat právní pomoc poskytovanou zmocněncem, a to bezplatně nebo za sníženou odměnu. Novela trestního řádu provedená zákonem č. 56/2017 Sb. rozšířila v § 51a odstavce 2 zvlášť zranitelné oběti, kterým je poskytnuta právní pomoc zmocněncem bezplatně, a to i bez splnění podmínek v odstavci, což znamená, že nemusí prokazovat nedostatek finančních prostředků na úhradu odměny a nákladů zmocněnce. Cílem tohoto ustanovení je zesílení práv poškozených osob během trestního řízení, zejména v situacích, kdy zvlášť zranitelné oběti utrpěly těžkou újmu na zdraví nebo smrt. Vzhledem k tomu, že poškození jsou trestným činem zasaženi a může být pro ně obtížné uplatňovat svá práva bez kvalifikované právní pomoci, je tedy zvýšená právní podpora klíčová.⁷⁸

Zákon dává přednost zvlášť zranitelné oběti, aby si svého zmocněnce vybrala sama. Pokud si ho zvlášť zranitelná oběť sama nezvolí, může jí být dle § 51a odst. 4 tr. řádu ustanoven, kdy o tomto následně rozhodne předseda senátu soudu a v přípravném řízení soudce. Zmocněncem může být ustanoven pouze ten, kdo je jako advokát zapsán v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů dle ZoOTČ, a to podle místa působnosti a v pořadí, jak v něm následují.⁷⁹ Stát se ujímá pokrytí výdajů spojených s přibráním zmocněnce a má právo dle § 154 odstavce 3 tr. řádu požadovat po odsouzeném náhradu škody.

Dle Hofrichtera má role zmocněnce různá specifika v konkrétních případech a vyžaduje individuální přístup ke každé oběti. Jako příklad uvádí zmocněnce u nezletilé oběti, kdy klade důraz na vytvoření důvěrného vztahu mezi

⁷⁷ *Právo na zastupování zmocněncem. Pomoc obětem TČ.* Policie ČR. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pravo-na-zastupovani-zmocnencem.aspx>. [citováno 2024-02-22].

⁷⁸ *Právo zvlášť zranitelné oběti na zastupování na zastupování zmocněncem bezplatně.* Epravo. Online. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/pravo-zvlast-zranitelne-obeti-na-zastupovani-zmocnencem-bezplatne-115023.html>. [citováno 2024-02-22].

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 589-599. ISBN 978-80-7400-465-0.

zmocněncem a dětskou obětí tak, aby dítě pociťovalo při výslechu podporu a nebralo zmocněnce jako cizí osobu, které by se bálo svěřit. Dítě by mělo zmocněnce vnímat jako pomocníka, ke kterému se může obrátit pro radu či útěchu, jestliže by se cítilo nepříjemně, chtělo přerušit výslech nebo potřebovalo radu, jak postupovat dále.⁸⁰

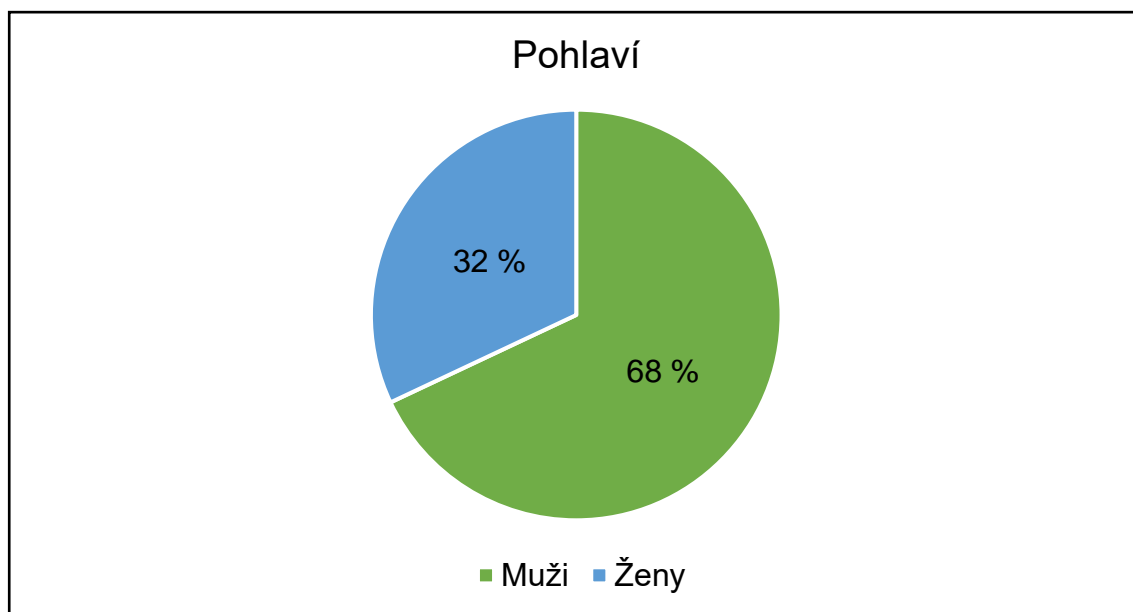
⁸⁰ HOFRICHTER, Tomáš. *Zmocněnec poškozeného – dítěte, pozůstalých. Zpravodaj Bílý kruh bezpečí*. Roč. 31, čl. 4/2022, s. 8. ISSN-1213-8282.

5 Dotazník

Jak již bylo popsáno v úvodu, cílem prováděného výzkumu je zmapování teoretických znalostí ohledně zvlášť zranitelných obětí u policistů, kteří slouží na základních útvarech Policie ČR a se zvlášť zranitelnou obětí přicházejí do kontaktu jako první. Jedná se o výzkum sloužící k ověření hypotézy vyplývající z mé osobní zkušenosti, že policisté na základních útvarech Policie ČR mají nedostatečné znalosti a jsou nedostatečně vzděláni v této oblasti. Za nejvhodnější metodu realizace výzkumu bylo zvoleno dotazníkové šetření obsahující kvalitativní i kvantitativní znaky.

Výzkumným souborem jsou příslušníci sloužící na základních útvarech Policie po celé České republice. Vzhledem k velkému počtu příslušníků bylo osloveno 175 respondentů dle náhodného výběru. Anonymní dotazník byl vytvořen a respondenty vyplňován v digitální podobě. Respondenty tvořilo 119 mužů, tedy 68 %, a 56 žen, 32 %.

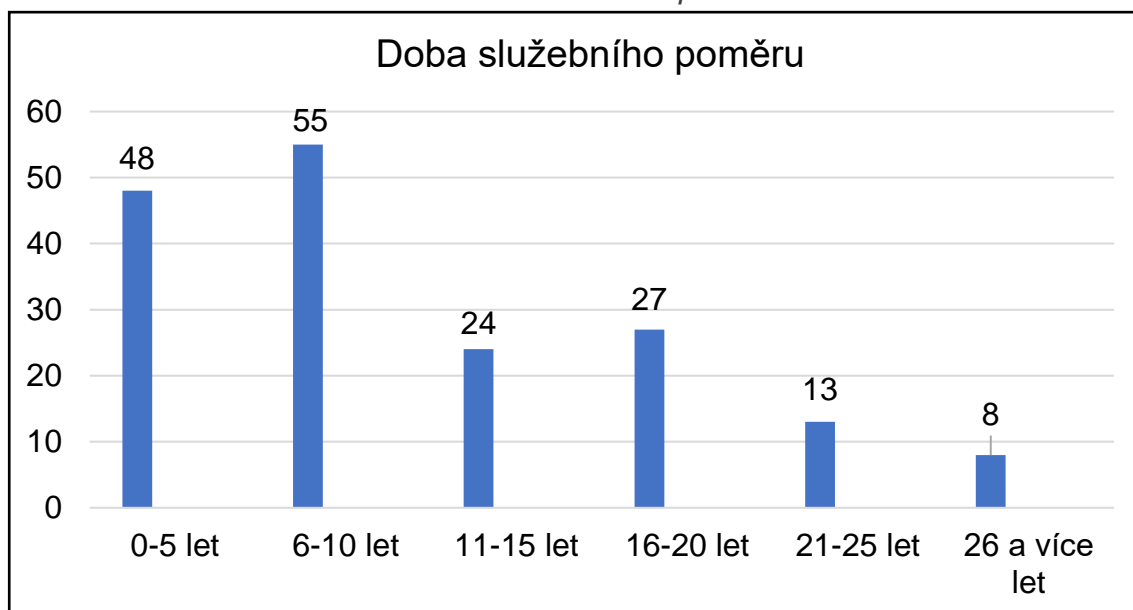
Graf č. 1 – složení respondentů dle pohlaví

Zdroj: vlastní zpracování

Podle doby služebního poměru u Policie ČR byli respondenti rozděleni do šesti skupin: 0-5 let, 6-10 let, 11-15 let, 16-20 let, 21-25 let a 26 a více let. Největší zastoupení měli příslušníci, kteří mají odsloužených 6-10 let.

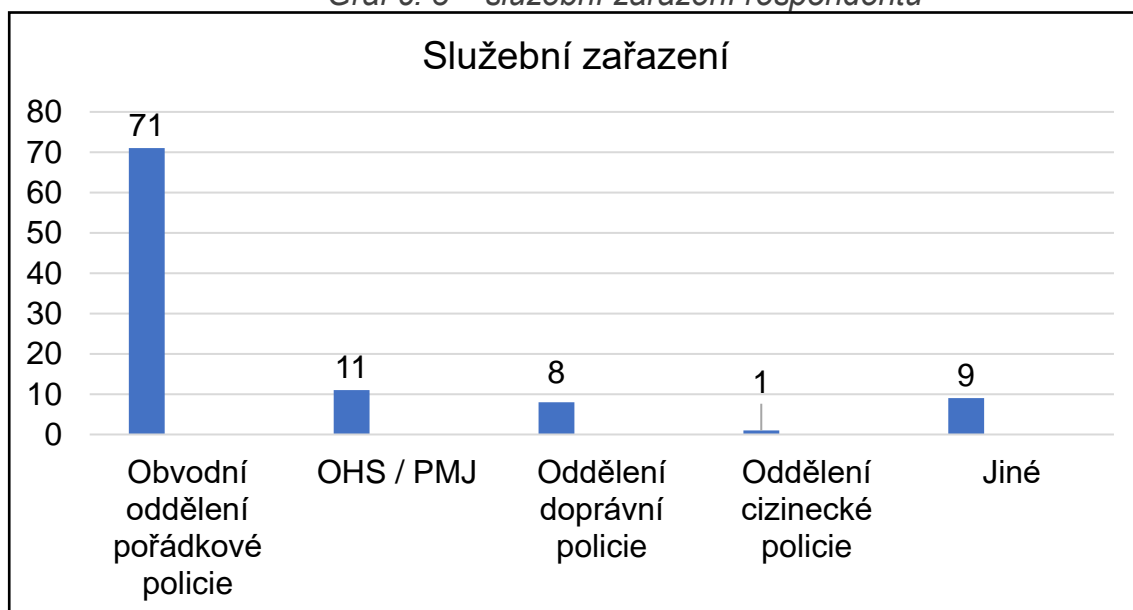
Graf č. 2 – doba služebního poměru u Policie ČR

Zdroj: vlastní zpracování

Dalším zjišťovacím znakem bylo služební zařazení respondentů, kdy 71 % slouží na Oddělení pořádkové policie, 11 % slouží na Oddělení hlídkové služby/ Pohotovostní motorizované jednotce (OHS/PMJ), 8 % slouží na Oddělení dopravní policie, 1 % na Oddělení cizinecké policie a 9 % slouží na jiném oddělení Policie ČR, kdy zde bylo zastoupeno Oddělení služební kynologie, Informační operační středisko a Speciální pořádková jednotka.

Graf č. 3 – služební zařazení respondentů

Zdroj: vlastní zpracování

Dále byla respondentům položena otázka, zda jim je znám pojem zvlášť zranitelná oběť, kdy 91 % odpovědělo, že tento pojem znají, a 9 % tento pojem nezná.

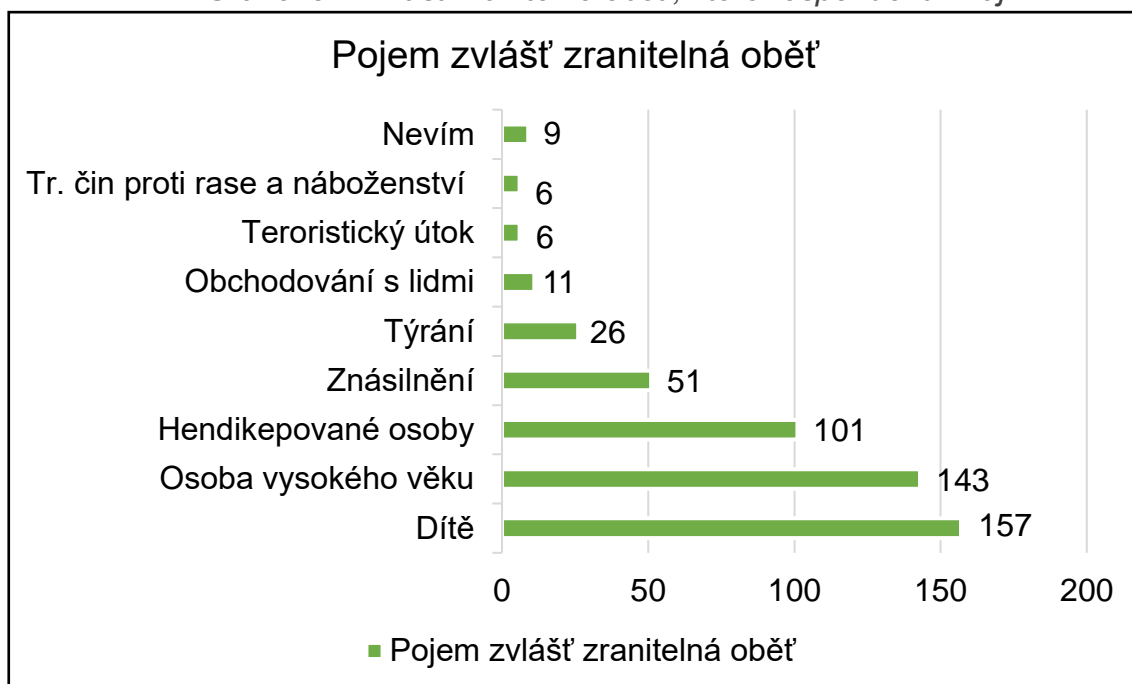
Graf č. 4 – pojem zvlášť zranitelná oběť

Zdroj: vlastní zpracování

Dále měli respondenti odpovědět na otevřenou otázku, jaké osoby se za zvlášť zranitelnou oběť považují. Kritériem bylo vypsání alespoň třech osob. Největší zastoupení v odpovědích mělo dítě (157 odpovědí), dále osoby vysokého věku (143 odpovědí), hendikepované osoby (101 odpovědí), oběti znásilnění (51 odpovědí), oběti týrání (26 odpovědí), oběti trestného činu obchodování s lidmi (11 odpovědí), oběti teroristického útoku (6 odpovědí), oběti trestného činu proti rase a náboženství (6 odpovědí) a 9 respondentů odpovědělo, že neví, jaké osoby se považují za zvlášť zranitelnou.

Graf č. 5 – zvlášť zranitelné oběti, které respondenti znají

Zdroj: vlastní zpracování

V následující otázce byli respondenti dotazováni, zdali znají specifická práva zvlášť zranitelných obětí. Nejvíce odpovědí uvedlo právo na bezplatnou odbornou pomoc – 124, v druhém pořadí bylo právo na zabránění kontaktu s pachatelem – 103, třetím v pořadí bylo právo na podání vysvětlení a výslech osobou stejného nebo opačného pohlaví – 79, právo na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně – 45 odpovědí, 21 respondentů odpovědělo, že nezná žádné specifické právo, a 5 respondentů odpovědělo, že znají jiné.

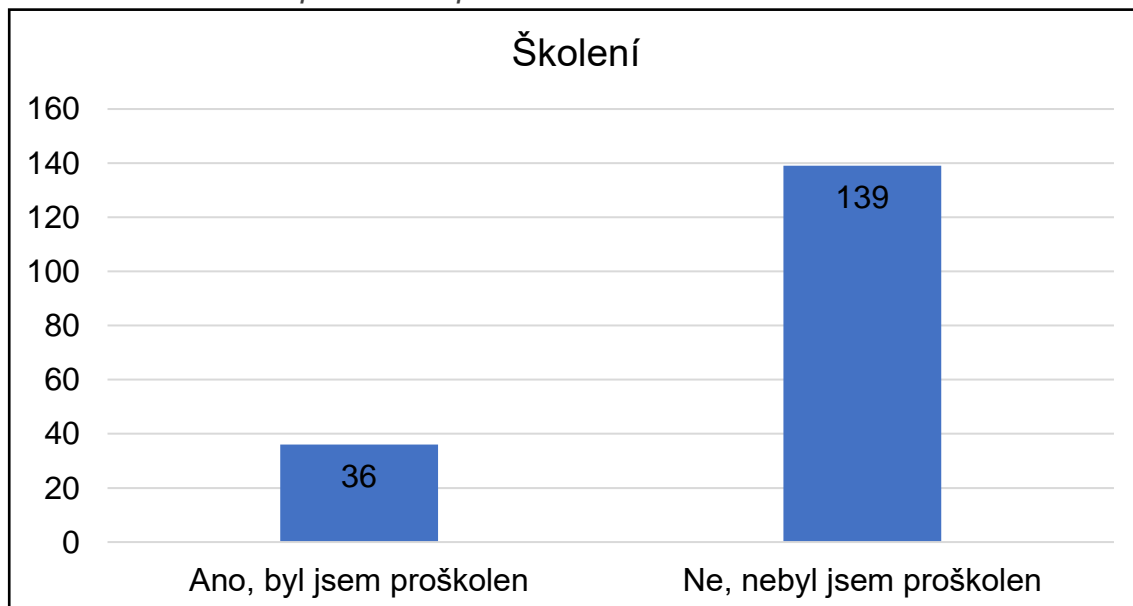
Graf č. 6 – specifická práva zvlášť zranitelných obětí, která respondenti znají

Zdroj: vlastní zpracování

Na otázku, zda byli policisté někdy proškoleni na téma zvlášť zranitelná oběť, odpověděla většina, tedy 79 %, že ne a 21 %, že byli proškoleni.

Graf č. 7 – proškolení policistů na téma zvlášť zranitelná oběť

Zdroj: vlastní zpracování

Další otázka se týkala jen respondentů, kteří během své kariéry proškoleni byli. Tato otevřená otázka byla vytvořena za účelem zjištění, kým, kde a jak často byli proškoleni a zda považují školení za přínosné. Z předchozího grafu vyplývá, že odpovídalo 36 respondentů. Z odpovědí je vidět, že na toto téma byli policisté proškoleni pouze v rámci základní odborné přípravy nebo ve školním policejním středisku při nástupu k Policii ČR. Pouze dva respondenti uvedli, že jsou školeni každý rok pravidelně.

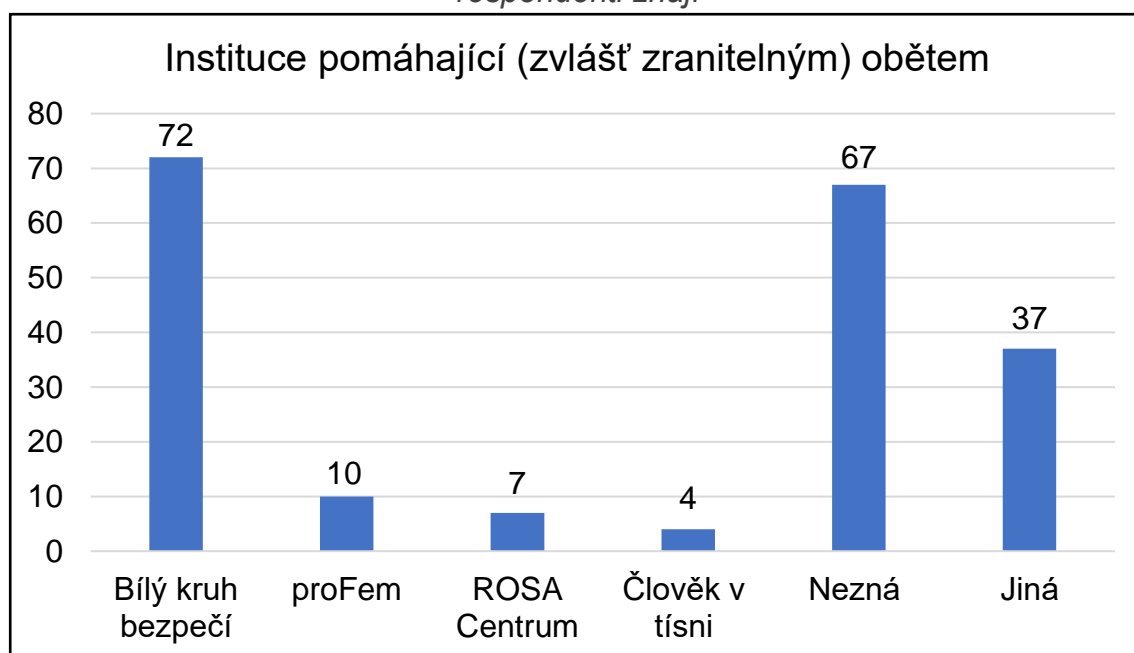
Seznam odpovědí respondentů č. 1 (surová data) – frekvence, místo, přínosnost školení na zvláště zranitelné oběti

1x ŠPS Pardubice	Školen vedoucím oddělení na domácí násilí, pravidelně 1x ročně, přínosné	ZOP
1x Nedostatečné školení		ZOP
1x Policejní akademie ČR	Školen v roce 2017 vedoucím na domácí násilí	ZOP
ZOP a 2x školení na domácí násilí	Školen vedoucím	ZOP
ZOP	1x ZOP, nedostatečné	Metodikem ÚO
ZOP	1x Školení od psychologa, přínosné informace, jak k takové oběti přistupovat	Školen na kurzu měkkých cílů
1x ŠPS Pardubice	ŠPS Sadská, považuje za podceňované téma	Proškolen před 3 lety, školení by mohlo být častěji
Školení na domácí násilí v Plzni, přínosné a srozumitelné	ZOP v roce 2018, přínosné	Školen na domácí násilí v JMK
Kurz SKPV, další školení považuje za zbytečné	ZOP	Vyškolena na školitele těchto kurzů a školení probíhá každý rok
Školení proběhlo před delší dobou, ale uvítala by ho	Proškolen specialistou	10 let zpět, kurz SKPV
Školení probíhá 3x ročně a ZVO, přínosné pouze v určitých oblastech	Školení bylo pouze okrajové	ESIAŘ
ZOP	Proškolen v Brně ve 2023, přínosné	ZOP, následné školení na ÚO Beroun

Zdroj: vlastní zpracování

Poslední otázka byla zaměřena na znalost institucí či organizací, které (zvláště zranitelným) obětem pomáhají. Ze získaných dat vyplývá, že největší zastoupení měl Bílý kruh bezpečí (72 odpovědí). Je také nutné zmínit, že 67 respondentů odpovědělo, že žádnou neznají. Jako další instituce a organizace byly uváděny: proFem (10 odpovědí), Rosa (7 odpovědí), Člověk v tísni (4 odpovědi), 37 respondentů odpovědělo, že znají jiné organizace.

Graf č. 8 - instituce či organizace pomáhající (zvláště zranitelným) obětem, které respondenti znají

Zdroj: vlastní zpracování

Vyhodnocením dat bylo zjištěno, že hypotéza byla z části potvrzena a z části ne. Většina respondentů zná tři typické zvláště zranitelné oběti, a to dítě, osobu vysokého věku a hendikepovanou osobu. Jako speciální právo zvláště zranitelné oběti bylo nejvíce uváděno právo na bezplatnou odbornou pomoc a zabránění kontaktu s pachatelem. Hypotéza byla potvrzena z hlediska školení policistů, kdy drtivá většina z nich odpověděla, že proškoleni nebyli. Ti, kteří školením prošli, byli většinou proškoleni pouze na základní odborné přípravě při nástupu k Policii ČR a uvítali by častější školení. Dále je zapotřebí zmínit, že 38 % respondentů nezná žádnou organizaci či instituci pomáhající obětem, na kterou by zvláště zranitelnou oběť v prvotní fázi kontaktu mohli odkázat. Závěrem bych ráda zhodnotila teoretické znalosti policistů v této problematice. Téma zvláště zranitelné oběti se

zdá pro policisty být pouze okrajové a bylo by proto vhodné provádět školení policistů v této oblasti pravidelně.

Závěr

Práce byla rozdělena do několik kapitol a zabývala se postavením zvlášť zranitelných obětí v právním řádu České republiky. Snažila se čtenářům přiblížit podstatu zranitelnosti zvlášť zranitelných obětí, kdy legální definice není nikde uvedena. Za tímto účelem byla představena viktimizace, která uvádí okolnosti způsobující vyšší riziko vzniku sekundární viktimizace u těchto obětí. Práce se především zaměřila na práva zvlášť zranitelných obětí, která jim garantuje právní úprava ZoOTČ a další zákony.

Lze konstatovat, že v posledních letech byla v České republice přijata řada opatření k posílení právní ochrany těchto obětí. Existuje však prostor na zlepšení, kdy problémem zůstává nedostatečná informovanost obětí o jejich právech a o dostupných formách podpory a ochrany. Je důležité, aby se právní úprava neustále vyvíjela v reakci na měnící se potřeby obětí. Tomu by mohla pomoci zpětná vazba od organizací poskytujících pomoc těmto obětem.

V praktické části byla zkoumána míra teoretických znalostí policistů pracujících na základních útvarech Policie ČR s touto problematikou. Z výzkumu vyplývá, že ačkoliv jsou policisté okrajově obeznámeni s pojmem zvlášť zranitelné oběti, výrazně jim chybí specifická příprava a školení zaměřené přímo na tuto oblast. Tento nedostatek může mít za následek nejen nedostatečnou ochranu a podporu pro zvlášť zranitelné oběti, ale může také vést k potenciálním nedostatkům v trestním řízení a následně k oslabení důvěry veřejnosti v práci policie.

Na základě těchto zjištění doporučuji opatření, které by mohlo teoretické znalosti, ale i praktické dovednosti policistů zlepšit. Především je nezbytné, aby bylo zavedeno cílené a komplexní školení pro všechny policisty pracující na základních útvarech, s důrazem na specifika práce se zvlášť zranitelnými oběťmi. Toto školení by mělo zahrnovat nejen teoretické znalosti o charakteristikách zvlášť zranitelných obětí a potřebné legislativní rámce, ale především praktické dovednosti v oblasti komunikace, empatie a krizové intervence.

Dále je důležité, aby bylo školení pravidelně aktualizováno a reflektovalo nejnovější poznatky a trendy v oblasti práce se zvláště zranitelnými oběťmi. V neposlední řadě by měl být kladen důraz na sledování efektivity školení a na zpětnou vazbu od policistů, aby bylo možné školení neustále zdokonalovat a přizpůsobovat aktuálním potřebám. Jako efektivní řešení bych navrhovala školení policistů skrze intranetovou stránku Policie ČR, a to portál vzdělávání E-POLIS, které by mohlo být efektivní z hlediska času, ale i z personální stránky věci. Není v silách školitelů zabývajících se touto problematikou osobně vzdělávat tolik základních útvarů Policie ČR. V rámci portálu E-POLIS se policisté školí na problematiku domácího násilí, které je s touto oblastí spjato. Kurz by mohl být tedy rozšířen i o zvláště zranitelné oběti a každý policista by se mohl vzdělávat sám skrze tento kurz podle svého časového vytížení a přínosem by bylo zároveň to, že si kurz může kdykoliv otevřít znovu, pokud by mu bylo něco nejasné.

Oba cíle stanovené v úvodu této práce považuji za splněné.

Závěrem lze konstatovat, že zvýšení úrovně školení policistů v oblasti práce se zvláště zranitelnými oběťmi je klíčové pro zlepšení ochrany a podpory těchto obětí a pro posílení důvěry veřejnosti v práci Policie ČR. Je to investice nejen do kvality práce policie, ale i do celkové společenské soudržnosti.

Seznam použitých pramenů

Monografie

- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila; VITOUŠOVÁ, Petra; DRTILOVÁ, Jana; KLOUBEK, Martin; MATZNER, Jiří; a další. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.
- DANKOVÁ, Katarína; PELC, Vladimír. *Právní pomoc obětem trestných činů*. Praha: CSSP, 2014.
- DURDÍK, Tomáš; ČÍRTKOVÁ, Ludmila; HÁKOVÁ, Daniela; VITOUŠOVÁ, Petra. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7598-109-7.
- GŘIVNA, Tomáš; ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana a další. *Oběti trestných činů. Komentář. 2. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-793-4.
- GŘIVNA, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-513-8
- HOLOMEK, Jaroslav. *Viktimologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-446-6.
- JELÍNEK, Jiří; PELC, Vladimír; DANKOVÁ, Katarína. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou. 2., dopl. a rozš. vyd.* Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1.
- JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-39-7.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář. 7., dopl. a přeprac. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-465-0.
- VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s., 2016. ISBN 978-80-247-4849-8.

Odborné časopisy a články

- BÍLKOVÁ, Veronika. Zranitelnost v právu lidských práv. *Jurisprudence*. Roč. XXVIII, č. 5/2019. ISSN 1802-3843.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Jak posuzovat zranitelnost oběti. *Právo a rodina*. Roč. 15, č. 6/2013. ISSN 1212-866X.
- DURDÍK, Tomáš. Oběti znásilnění potřebují včasné relevantní informace, ohleduplnost a diskrétnost. *Zpravodaj: Bílý kruh bezpečí*. Roč. 26, č. 1/2017. ISSN 1213-8282.
- HOFRICHTER, Tomáš. *Zmocněnec poškozeného – dítěte, pozůstalých*. *Zpravodaj Bílý kruh bezpečí*. Roč. 31, čl. 4/2022. ISSN-1213-8282.
- MÜLLER, JAN. O aplikaci zákona o obětech trestných činů: co přináší praxe. *Právo a rodina*. Roč. 18, č. 8/2016. ISSN 1212-866-X.
- NOVOSAD, Libor. Formy a zdroje násilí páchaného na lidech s postižením. *Speciální pedagogika*. Roč. 11, č. 3/2001. ISSN 1211-2720.
- ŽABKOVÁ, Lucie. Dítě jako zvlášť zranitelná oběť. *Zpravodaj: Bílý kruh bezpečí*. Roč. 24, č. 2/2015. ISSN 1213-8282.

Právní předpisy

- Zákon č. 45/2013 Sb., zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 140/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
- Zákon č. 56/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Internetové zdroje

- *Co je to vlastně sexuální násilí a jak může dopadat na oběti.* proFem Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí. Online. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/o-nas/novinky/a/jak-komunikovat-s-obetmi>.
- ČIHÁKOVÁ, Lenka. *Oběť trestného činu teroristického útoku z pohledu viktimologie.* Trestněprávní revue. Roč. 13, č. 11-12/2014, s. 263-267. Online. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgrpxi4s7geyv6mjsl5zv6mrwgm&groupIndex=2&rowIndex=0&refSource=search>.
- *Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.* Zákony pro lidi. Online. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/media2/file/1708/File17821.pdf?attachment-filename=5649550-2015-11-09-duvodova-zprava-6104808.pdf>.
- *Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.* Online. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqgezv6nbvl5shu>.
- HULMÁKOVÁ, Jana; VÁLKOVÁ, Helena. *Trestně právní ochrana dětí podle nového trestního zákoníku.* Trestněprávní revue. Roč. 9, č. 10/2010, s. 307. Online. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgbpxi4s7geyf6427gmydo&groupIndex=3&rowIndex=0&refSource=search>.
- *Novela z. č. 56/2007 Sb., o obětech trestných činů.* Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/1-tz-rvppk-09-2017-pdf.aspx>.
- *Obchodování s lidmi – Prevence kriminality.* Ministerstvo vnitra České republiky. Online. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/o-nas-prevence-kriminality-obchodovani-s-lidmi.aspx>.
- *Právo na zastupování zmocněncem. Pomoc obětem TČ.* Policie ČR. Online. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pravo-na-zastupovani-zmocnencem.aspx>.
- *Právo zvláště zranitelné oběti na zastupování na zastupování zmocněncem bezplatně.* Epravo. Online. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/clanky/pravo-zvlast-zranitelne-obeti-na-zastupovani-zmocnencem-bezplatne-115023.html>.

- *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012.* Online. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/wp-content/uploads/2023/07/CELEX-32012L0029-CS-TXT.pdf>.
- VÁLKOVÁ, Helena; GŘIVNA, Tomáš. *Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi.* Trestněprávní revue. Roč. 12, č. 4/2013, s. 83-87. Online. Dostupné z: <https://app.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrgnpxi4s7grpxgxzygm&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search>.
- VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Senioři.* Příloha časopisu Policista, 2007. Roč.13, č. 6, s. 1-3. Online. Dostupné z: <https://1url.cz/3MY5f>.
- *Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.* Zákony pro lidi. Online. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>.

Ostatní zdroje

- *Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů – metodika.* Online. Dostupné z: Intranet Policie ČR.
- *Zvlášť zranitelná oběť. Metodika přístupu policie k vybraným typům zvlášť zranitelných obětí.* Policejní prezidium České republiky. Online. Dostupné z: Intranet Policie ČR.

Seznam zkratek

Zkratky právních aktů a důvodových zpráv

Důvodová zpráva ZoOTČ – Důvodová zpráva k zákonu číslo 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonu (zákon o obětech trestných činů)

tr. řád - zákon č. 140/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

tr. zákoník - zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

zákon o policii – zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky

ZoOTČ - zákon číslo 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonu

Ostatní zkratky

ETR – evidence trestního řízení

Policie ČR – Policie České republiky

MS – Ministerstvo spravedlnosti

Seznam grafů

Graf 1: Respondenti podle pohlaví

Graf 2: Doba služebního poměru respondentů

Graf 3: Služební zařazení respondentů

Graf 4: Znalost pojmu zvlášť zranitelná oběť

Graf:5 Zvlášť zranitelné oběti, které respondenti znají

Graf 6: Specifická práva, která respondenti znají

Graf 7: Proškolení respondentů

Graf 8: Instituce či organizace, které respondenti znají

Seznam tabulek

Tabulka 1: Odpovědi respondentů, kteří byli proškoleni

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník

Dotazník na téma: Zvlášť zranitelné oběti trestných činů

Dobrý den,

v souvislosti se svou bakalářskou prací bych Vás ráda požádala o vyplnění tohoto dotazníku, který je vytvořen za účelem zjištění, zda policisté na základních útvarech PČR znají problematiku týkající se zvlášť zranitelných obětí trestných činů, se kterými často přicházejí do kontaktu jako první.

Za Váš čas velmi děkuji!

1) Jste?

- a) Muž
- b) Žena

2) Jak dlouho jste ve služebním poměru PČR?

- a) 0-5 let
- b) 6-10 let
- c) 11-15 let
- d) 16-20 let
- e) 21-25 let
- f) 26 a více let

3) Jaké ke Vaše služební zařazení?

- a) Obvodní oddělení pořádkové policie
- b) Oddělení dopravní policie
- c) Oddělení cizinecké policie
- d) Oddělení hlídkové služby / Pohotovostní motorizovaná jednotka
- e) Jiná

- 4) Je Vám znám pojem zvlášť zranitelná oběť?
- a) Ano
 - b) Ne
- 5) Jaké osoby se považují za zvlášť zranitelnou oběť?
- Otevřená odpověď
- 6) Jaká specifická práva zvlášť zranitelné oběti znáte?
- a) Právo na bezplatnou odbornou pomoc
 - b) Právo na zabránění kontaktu s pachatelem
 - c) Podání vysvětlení a výslech osobou stejného nebo opačného pohlaví
 - d) Právo na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně
 - e) Jiná
 - f) Neznám žádné
- 7) Byli jste někdy proškoleni na téma zvlášť zranitelná oběť?
- a) Ano
 - b) Ne
- 8) Pokud jste byli proškoleni, zodpovězte – kým, kde, jak často a zda školení považujete za přínosné, případně proč.
- Otevřená odpověď
- 9) Jsou Vám známy instituce či organizace pomáhající (zvlášť zranitelným) obětem trestných činů?
- Otevřená odpověď